

Çocuk Hakları:

Stratejik Davalar için Kılavuz

T       

         : Stratejik Davalar için Kılavuz,           Enformasyon Ağı (CRIN)
Hukuk Koordinat     Patrick Geary tarafından SimpsonThacher & Bartlett LLP'nin
yardımlarıyla hazırlanmıştır. Yorumlarınız,   nerileriniz, geri bildirim veya başka kaynaklara
bağlantılar için temasa geçebileceđiniz nokta: Child Rights Information Network, 2 Pontypool
Place, EastStudio, London SE1 8QF, United Kingdom. Tel: +44 20 7401 2257.
Email: info@crin.org; Web: www.crin.org.

Yayınlayan:

Child Rights Information Network (CRIN)

East Studio

2 Pontypool Place London, SE1 8QF

United Kingdom+44 20 7401 2257

www.crin.org

  lk yayınlanış tarihi: 2008.

   Child Rights Information Network 2009

          Enformasyon Ağı   ngiltere ve Galler'de kayıtlı bir hayır kurulu  udur
(1125925). Kayıt No. 6653398.

CRIN, bu yayının kişisel ve eğitsel amaçlar için kullanılmasına ve çoğaltılmasına, iyi niyetle
atıfta bulunulması halinde izin vermektedir. Başka yollardan satışı veya ticari dağıtımı söz
konusu olduğunda ise yayıncıdan daha önce yazılı izin alınması gerekmektedir.

Çocuk Hakları: Stratejik Hukuk Davaları için Kılavuz

İÇİNDEKİLER:

Giriş

Bölüm Özetleri

Bölüm I: Stratejik dava NEDİR?

Bölüm II: Stratejik dava NE ZAMAN açılır?

Bölüm III: Stratejik dava KİMLER tarafından açılabilir?

Bölüm IV: Stratejik dava NEREDE açılır?

Bölüm V: Stratejik dava NASIL açılır?

Bölüm VI: Stratejik dava NEDEN açılır?

Ek 1: Referanslar

Ek 2: Hukuk terimleri sözlüğü

Giriş

Bu kılavuz, çocuk hakları adına çalışmalar yapanların stratejik davanın ne olduğunu kavramalarına ve etkili bir tanıtım-savunu çalışmasında bir seçenek olarak mahkeme önünde hukuku kullanma konusunu dikkate almalarına yardım amacıyla hazırlanmıştır. Kılavuz, hukuk mesleğinde olan ve olmayan HDK çalışanlarına yönelik olup yerel koşullara ve usullere uyarlanabilir.

Rapor, sekiz farklı kesimde online mevcuttur. Bunların her biri ilgili bilgilere, emsal kararlara ve raporlara bağlantılar vermektedir. Bunların düzenli olarak güncelleneceklerini lütfen dikkate alın. Aşağıda kısa bir özetle birlikte web sitesindeki ilgili kesime bağlantı verilmektedir.

Bölüm Özetleri

1: Stratejik dava NEDİR?

Stratejik dava, belirli bir davanın yargıç önünde ifadesi gibi basit bir durumun çok ötesindedir. Bu bölüm, stratejik davanın daha kapsamlı kimi amaçlarını tanıtmakta, mahkemeye girmeden önce ele alınması gereken daha önemli kimi konularda bilgi vermektedir.

Bakınız: <http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=17127&flag=report>

2. Stratejik dava NE ZAMAN açılır?

Başka pek çok kararda olduğu gibi zamanlama stratejik davada da kritik bir öge olabilir. Bu bölüm, dava açmanın ne zaman anlamlı olacağı, bu karar üzerinde ne gibi faktörlerin etkili olduğu, sonucun ne zaman alınabileceği ve ne gibi bir zaman çizelgesi üzerinden ilerleneceği gibi konuları ele almaktadır.

Bakınız: <http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=17139>

3. Stratejik dava KİMLER tarafından açılabilir?

Herkes mahkemede dava açamaz. Stratejik davada, diğer bütün hukuk davalarında olduğu gibi, tarafların kimler olduğunun belirlenmesi temel önemdedir. Bu bölüm davayı kimin açacağını, davalının kim olacağını, davada taraflar olarak geçmeyen kişi ve kuruluşların müdahil olup olamayacaklarını, olacaklarsa nasıl olacaklarını belirlemede size yardımcı olacaktır.

Bakınız: <http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=17144>

4. Stratejik dava NEREDE açılır?

Dava dosyasının hazırlanması yakınınızdaki mahkemeye gitmek kadar basit bir iş olmayabilir. Stratejik dava söz konusu olduğunda, davanın nerede açılacağı gerek başarı şansınız gerekse

elde edeceğiniz sonuçlar açısından çok büyük önem taşıyabilir. Araştırma yaparken önünüzde duran seçeneklerin çeşitliliğine bakıp şaşırabilirsiniz. Bu bölüm size davayı nerede açabileceğinizi, eldeki seçeneklerden hareketle en doğru yolun ne olduğu gibi başlıklarda yol gösterecektir.

Bakınız: <http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=17145>

5. Stratejik dava NASIL açılır?

Stratejik davanın açılması uzun ve karmaşık bir süreci gerektirebilir ve bu süreç içinde alınması gereken birçok karar vardır. Bu bölüm size avukatın nasıl bulunacağı, seçileceği ve kendisine nasıl ödeme yapılacağı, avukatınızla birlikte davanızı nasıl kanıtlayıp destekleyebileceğinizi ve dava tamamlandıktan sonra sonucunu nasıl takip edeceğinizi gibi konularda yardımcı olacaktır.

Bakınız: <http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=17146>

6. Stratejik dava açılması NİÇİN gerekebilir?

Stratejik dava, tanıtım-savunu çalışmalarında yaratıcı ve güçlü bir araçtır. Ancak, her durumda en iyi veya en uygun seçenek bu olmayabilir. Stratejik dava açılması kuşkusuz kendi başına heyecanlı bir serüven oluşturabilir; ancak buna karar vermeden önce durumu titizlikle gözden geçirmek gerekir. Bu son bölüm, kovaladığınız iş bakımından stratejik davanın neler sağlayabileceği, hangi güçlüklerle karşılaşabileceğinizi ve aynı sonucun başka yollardan da elde edilip edilemeyeceği gibi konuları ele almaktadır.

Bakınız: <http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=17135>

Bölüm I: Stratejik dava NEDİR?

Özet:

Stratejik dava, belirli bir davanın yargıç önünde ifadesi gibi basit bir durumun çok ötesindedir. Bu bölüm, stratejik davanın daha kapsamlı kimi amaçlarını tanıtmakta, mahkemeye girmeden önce ele alınması gereken daha önemli kimi konularda bilgi vermektedir.

1. Amaçlar. Zaman zaman “etki davası” olarak da adlandırılan stratejik dava, toplumda daha kapsamlı değişiklikler yaratmak amacıyla bir durumun seçilerek yargı önüne getirilmesi demektir. Stratejik dava açanların istediği, gündemdeki davayı kazanmanın ötesinde, kalıcı bir işaret bırakmak üzere hukuku kullanmaktır. Başka bir deyişle, stratejik davalar, kendi başlarına nasıl sonuçlandıklarının yanı sıra, daha geniş nüfus kesimleri ve hükümetler üzerinde yaratılan etkilerle de en az bunun kadar ilgilidir.

Tanıtım-savunu. Sosyal adalet savunucuları, dava açarak, hukuksal ve toplumsal değişiklikler için mahkemelerden yararlanabilirler. Böyle bir çalışma çoğu kez belirli bir konuda bilinç ve duyarlılık geliştirmek veya dezavantajlı bir nüfus kesiminin hakları için geliştirilen genel bir tanıtım-savunu kampanyasının bir parçası olarak gündeme gelir. Stratejik dava açan pek çok grup veya kişi ayrıca başkalarını da kendi davalarına dahil etmeye veya mevcut yasalarda değişiklik yapması için hükümeti etkilemeye çalışırlar.

Sonuçlar. Başarılı biçimde kullanıldığında stratejik dava gerçekten çığır açıcı sonuçlar verebilir. Örneğin bu yolla hükümet yurttaşlarına temel bakım sağlamak, azınlıkların eşit haklarını güvence altına almak veya çevresel açıdan zararlı bir etkinliği durdurmak üzere harekete geçebilir. Bir stratejik davanın neleri başarabileceğiyle ilgili konulmuş belirli sınırlar yoktur.

Stratejik dava ve hukuk hizmetleri. Bununla birlikte, stratejik davanın hukuk hizmetleriyle ilgili geleneksel fikir ve düşüncelerden çok farklı olduğunu görmek önemlidir. Geleneksel hukuk hizmetleri veren kuruluşlar kişi olarak müşterilerine değerli hizmetler verebilirler, dava her ne ise bu konuda vekillik ve yol göstericilik açısından titiz bir çalışma yürütebilirler. Ne var ki geleneksel hukuk hizmetleri müşteri merkezli ve hizmet sunan kuruluşun kaynaklarıyla sınırlı olduğundan, çoğu kez meselelere daha geniş bir tablodan bakma fırsatı doğmaz. Buna karşılık stratejik dava politikaların ve daha genel anlamda davranış kalıplarının değişmesine odaklanır. Bu nedenle, geleneksel hukuk hizmetlerinden farklı olarak stratejik dava mümkün olan en geniş kesime en iyi hizmetlerin verilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmaz.

2. Düşünülmesi gerekenler. Stratejik dava açmadan veya birine bu konuda yardımcı olmadan önce düşünülmesi gereken pek çok husus vardır. Şunlara bakılması gerekir: hukuksal meseleler neler; davayı kim açabilir; ne zaman açabilir; dava nerede açılabilir; dava nasıl sürdürülür. Bu konular aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Stratejik dava ve çocuklar. Haklarınızın yargı sistemi içinde güvence altına alındığını görmek gerçekten güçlendiricidir ve stratejik dava çocuklar açısından heyecanlı ve ödüllendirici bir yolculuk olabilir. Ancak, aynı süreç uzun sürebilir, çok mesaili ve zahmetli de geçebilir; çocukların mahkemede ciddiye alınmalarını sağlamak güç bir iş olabilir. Çocuklar adına veya çocuklarla birlikte dava açmayı düşünüyorsanız, böyle bir durumun yargı süreci üzerindeki olası etkilerini, daha önemlisi aynı durumun çocukların yaşamlarını nasıl etkileyebileceğini

etraflica düşünmelisiniz. Özel pek çok duyarlılık noktası bu kılavuzda ele alınmaktadır. Ancak, çocuk haklarını geliştirmek veya yaşama geçirmek için açacağınız stratejik davalarında burada ele alınanlardan daha başka sorunlarla da karşılaşabileceğinizi unutmamanız gerekir.

Bölüm II: Stratejik dava NE ZAMAN açılır?

Özet:

Başka pek çok kararda olduğu gibi zamanlama stratejik davada da kritik bir öge olabilir. Bu bölüm, dava açmanın ne zaman anlamlı olacağı, bu karar üzerinde ne gibi faktörlerin etkili olduğu, sonucun ne zaman alınabileceği ve ne gibi bir zaman çizelgesi üzerinden ilerleneceği gibi konuları ele almaktadır.

1. Stratejik dava açılması ne zaman yerinde olabilir?

Seçeneklerin değerlendirilmesi. Stratejik dava açılması her durumda anlamlı olmayabilir. Ayrıca belirli bir amaca ulaşmak veya belirli bir davayı ilerletmek için hukuk yoluna başvurmak her zaman gerekli olmayabilir. Genel olarak alındığında hukuk süreci maliyetli ve zaman alıcı olabilir. Kimi durumlarda ise, hukuk davaları, yalnızca değişmeye karşı dirençli kişilere ve hükümetlere karşı anlamlı bir araç olarak kenarda tutulmalıdır. Dava açıp açmayacağınızı belirlemede dikkate alınması gereken birçok etmen söz konusudur:

- o Ortada, toplumsal veya toplumla ilgili daha kapsamlı bir sorunu örnekleyen veya bununla ilişkili hukuksal bir konu var mı?
- o Bir yargı kararı bu sorunu ele alabilir mi? Yargının herhangi bir kararı yaygın bir etki yaratabilir mi?
- o Açmayı düşündüğünüz dava ve buradaki temel mesele medya ve genel olarak halk tarafından kolayca anlaşılabilir mi? Medyanın bu konuyu etraflica ele alma olasılığı ne?
- o Amaçlarınıza ulaşmanın başka yöntemleri de olabilir mi? Varsa, bunlar stratejik davayla karşılaştırıldığında ne ölçüde etkili olabilir?
- o Davayı açacağınız yetkili mahkeme devletin diğer dallarından bağımsız ve saygın mı; gerek davanıza gerekse genel olarak stratejik davalarına alıcı ve bunlara sıcak yaklaşıma sahip mi?

Davanızın değerlendirilmesi. Hukuk davası çok fazla kaynak gerektirebileceğinden, bu yolda ilerlemeden önce davanızı ve yargı önüne getireceğiniz talepleri inceleyip değerlendirmede yarar vardır. Eldeki gerçekleri, kanıtları, iddia ve talepleri, ayrıca talebinizi götürmek istediğiniz yargı merciini etraflica değerlendirmelisiniz. Şu soruları sorarak:

- o Taleplerinizle ilgili yasalar neler? Bu yasalar genel olarak uygulanmakta mı? Ne kadar açık ve net? Yasa metinleri sarıh mı? Yasalar ne kadar net yorumlanabiliyor? Uygulama ne ölçüde net ve belirgin?
 - Şu noktayı dikkate alın: yasalar net olduğunda talepte bulunmak da kolaydır; buna karşılık net olmayan yasalarda, riski yüksek de olsa, yeni ve çığır açıcı bir emsal karar çıkartma şansı daha yüksektir.
- o Hukuksal talepler ne ölçüde güçlü? Mahkemeler ve hukuk sistemi bu tür taleplere nasıl yaklaşır? Yerel ölçekte, ilde ve ulusal ölçekte bunlar ne ölçüde popüler?

- o Mahkemeden istediğiniz gibi bir karar çıkartma şansı ne kadar?
- o Açacağınız davayla ilgili olarak mahkemenin yenilikçi veya geleneksel olanın dışında karar verme gücü ve olasılığı nedir?

Kimi yargısal uygulamalarda mahkemeler, davalı kişinin, hükümetin veya kuruluşun zarar veren eylemlerinin durdurulmasının ötesinde, verilen zararın tazmin edilmesi ve bu tür eylemlerin bir daha tekrarının önlenmesi kararı da verebilir. Söz konusu kişi ve kuruluşlardan, hakları koruyucu, özen gösterici veya suiistimalleri önleyici yeni sistemler ve mekanizmalar geliştirip uygulaması talep edilebilir.

- o Mahkeme önündeki taleplerinizle ilgili başarı kazandığınızda bunun geri tepmesi, diğer siyasal tepki ve yansımaları yol açması olası mıdır? Ya başarısızlık durumunda?
- o Davanızın ardındaki kuramsal temel açık, basit ve anlaşılması kolay mı? Eğer başarılı olursanız, talep ettiğiniz tazminat veya düzeltici müdahale açık, basit ve uygulanması kolay mı?
- o Konuyu daha iyi ele alması mümkün başka bir grup veya kuruluş var mı?

Örnekler:

1. **Hindistan:** *M.C. Mehta – Tamil Nadu Eyaleti ve Diğerleri Davası*. Bu davada Hintli aktivist ve davacı M.C. Mehta, Tamil Nadu eyaletinden çalışan çocukların çalışma koşullarını düzeltmesini ve tehlikeli işlerden çekilen çocuklara eğitim sağlaması için yargısal talepte bulunmuştur. Ayrıntılar için: [http:// www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1264](http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1264)

2. **Paraguay:** *Niños en conflicto con la ley: Instituto de Reeducación del Menor- Paraguay davası*. Paraguay’da aşırı kalabalık bir genç-çocuk tutukeviyle ilgili bir davada, Inter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi yasaları ihlal edip gözetim altında tutulan gençlerle ilgili asgari bakım standartları getirmiştir.

Ayrıntılar için: <http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1074>

Uluslararası hukukla ilgili mülahazalar. Eğer talebiniz uluslararası insan hakları hukuku veya genel olarak uluslararası hukukla ilgiliyse, uluslararası hukukun davayı getirmeyi düşündüğünüz yargı mercii ile nasıl bir etkileşim içinde olduğuna bakmanız gerekebilir. (Bakınız, çocuk hakları ile ilgili uluslar arası hukuk kılavuzu: <http://www.crin.org/law/index.asp>).

Bunu yapmanın en iyi yollarından biri, hükümetin mevcut iç ve uluslararası hukuku nasıl uyguladığına bakmaktır. Eğer mevcut iç hukukun uygulanması keyfi veya tutarsız ise, bu durum davanızı güçlendirebilir ve yerel mahkemelere veya yetkililere yön gösterebilir. Kendinize şu soruları sorabilirsiniz:

- o Hükümet ve ulusal mahkemeler kendi ulusal medeni, siyasal ve insan hakları standartlarını nasıl yorumluyor? Bu yorum, uluslararası topluluğun yorumuyla aynı doğrultuda mı?

- Eğer standartlar net olarak belirlenmemişse, stratejik dava yoluyla hükümetler ve mahkemelerle birlikte çalışıp en iyi uygulamaların neler olacağını belirleme gibi bir fırsat doğabilir.
- o Ulusal veya yerel yönetim görevlileri ve yetkilileri, uluslararası insan hakları standartlarını nasıl karşılayıp gereğini yapacakları konusunda mahkemenin yol göstericiliğinden yararlanabilir mi?
- o Hükümetin uluslararası standartlara veya kendi ulusal standartlarına tam olarak uymadığını düşündürecek bir neden var mı? Varsa, bu durumun bir hukuk davasına açık olduğunu gösteren kanıtlar var mı?

Ülkelere göre çocuk haklarıyla ilgili uluslar arası, bölgesel ve ulusal yasalar için bakınız:

<http://www.crin.org/law/>

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme(ÇHS). ÇHS çocuklara geniş insan hakları tanımaktadır ve bu Sözleşme ABD ve Somali dışında bütün ülkeler tarafından onaylanmıştır. Halen çocukların davalarını getirebilecekleri, yalnızca ÇHS ile ilgili özel bir uluslararası mahkeme veya başka bir organ bulunmamakla birlikte, Sözleşme ulusal ve bölgesel mahkemeler için değerli bir kaynaktır. Mahkemeler ÇHS ile farklı şekillerde ilgilenecek, kimilerinin uluslararası çocuk haklarına diğerlerine göre daha az veya çok alıcı olacak olmalarına karşın, talep ve iddialarınızı derlerken ÇHS’yi dikkate almak gerekecektir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme metni için bakınız:

<http://www.crin.org/docs/resources/treaties/uncrc.asp>

ÇHS’ ye atıfta bulunan uluslar arası, bölgesel ve ulusal içtihat için bakınız:

http://www.crin.org/law/crc_in_court/

ÇHS çerçevesinde bireysel şikâyet mekanizması getirilmesine yönelik kampanya için bakınız: [http:// www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=20291](http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=20291)

Kanıt. Mahkemeye davanızın geçerliliğini gösteren kanıtlar-bilgiler sunulması başarının anahtarıdır. Eğer iddia ve taleplerinizi destekleyecek kanıt yoksa işiniz de güçleşecektir ve mahkemede kazanmak epey zahmetli olacaktır. Ayrıca, değerlendirme, araştırma ve soruşturma işlemlerinizi birçok şey öğrenecek olsanız bile, davanızı incelerken mahkemenin verdiğiniz her bilgiyi kanıt olarak kabul etmeyebileceğini de unutmanız gerekir.

Kanıtlarla ilgili Kurallar. Yargı sisteminde, kanıtlarla ilgili kuralları mutlaka öğrenmeniz gerekir. Stratejik hukuk davalarında ileri sürülen iddiaların çoğu alışılmışın dışında ve kanıtlanması güç olduğundan, örneğin sosyolojik araştırmalar ve saha araştırmaları gibi daha az yaygın görülen kanıtların nasıl sunulacağına ilişkin kuralları özellikle bilmeniz gerekir.

Uzmanlar. Uzmanlar kanıtların sağlanmasında ve analizinde kritik rol oynayabilirler. Birçok yargı sisteminde, ilgili sahada uzman olan kişiler mahkemede avukatların ve diğer vekillerin yapamayacakları şekillerde görüşlerini ifade edebilirler. Bu nedenle, davanıza katılmak isteyebilecek saygın ve güvenilir uzman tanıkların veya danışmanların olup olmadığını araştırmanız yerinde olacaktır.

Çocuklar ve Kanıtlar. Birçok yargı sisteminde mahkemeler çocukların sundukları kanıtlara güvenmeyebilir ve bunları kabulde isteksiz davranabilir. Elinizden geldiği kadar, ilgili yargı sisteminde çocuklar tarafından getirilen veya sunulan kanıtlarla ilgili özel kuralların, usullerin veya uygulamaların neler olduğunu öğrenmeye çalışın. Eğer mahkemenin çocuklar tarafından sunulan kanıtları ciddiye alıp almayacağına ilişkin kaygılarınız varsa, üzerinde durduğunuz kanıtlar hakkında kişisel bilgileri olan yetişkinlerin bulunup bulunmadığına da bakabilirsiniz.

Kaynaklar. Stratejik dava açıp açmamaya karar verirken mevcut kaynaklar da kritik önem taşır. Dava yıllarca, hatta daha uzun sürebileceğinden hukuk ekibinizi destekleyecek ve davayı sonuna kadar sürdürecektir kaynakların da elde bulunması gerekir. Yargı sürecinin her aşaması için elde edilecek sonuç belirsiz olduğundan uzun vadeli düşünmeli ve en kötü olasılığı da hesaba katmalısınız.

2. Zamanlamayla ilgili gereklilikler ve beklentiler nelerdir?

Zaman aşımı. Zaman aşımı, hukuk davasının hangi süre içinde açılabileceğini belirleyen bir yasadır ve çoğu kez bir tür geriye işleyen saat olarak görülür ve öyle ele alınır.

Farklı türde talep ve davaların genellikle farklı zaman süreleri vardır. Dolayısıyla, mahkemeye resmen ne zaman başvurulması gerektiğini tayin etmek için ileri süreceğiniz talep ve iddiaların niteliği hakkında da bilginiz olması gerekir. İlgili yargı sisteminde zaman aşımının nasıl belirlenmiş olduğunu mutlaka araştırmalısınız ki süre dolmadan düşündüğünüz davayı açabilesiniz. Zaman aşımı nedeniyle, stratejik dava aracılığıyla amaçlarınıza en iyi hizmet edecek en uygun vakayı bulup seçmek güç olabilir. Stratejik davanın gerçekten amacınıza uygun düşeceğini belirlediğiniz andan itibaren bu alandaki zaman aşımı kurallarını hemen öğrenmelisiniz.

Saate basılması. Kimi durumlarda özel süre uzamaları olmakla birlikte saat genellikle dava açmayı umduğunuz fiillerin gerçekleşmesiyle çalışmaya başlar. Süre uzamaları ise çoğu kez mağdur olan taraf fiil gerçekleşirken uğradığı zararın farkına varmadığı durumlarda söz konusudur. Örneğin hilekârlık veya zehirli/tehlikeli maddelere maruz kalma gibi. Böyle durumlarda saat, mağdur taraf uğradığı zararın farkına vardığında çalışmaya başlar.

Saatın durdurulması. Zaman Saat çeşitli nedenlerden dolayı çalışmaya durumuna gelebilir. Örneğin zarara uğrayan kişinin geçici bir engellilik durumu ile karşılaşması veya zarara neden olan kişinin başka hukuksal süreçlere dahil edilmesi gibi.

Çocuklar için saatin durması. Birçok yargı sisteminde saat ergenlik yaşına gelinceye kadar çocuklar için hiç çalışmayabilir. Böyle durumlarda çocukların hukuksal talepleri gene ileri sürülebilir ve genç yetişkinler çocuklarla ilgili taleplerde bulunabilirler. Gene de bir noktayı dikkate almalısınız: birçok yargı sistemi, çocukların hukuk davaları açmalarına izin vermediği için zaman aşımı süresi yetişkinliğe kadar sürer. Eğer durum böyle ise, herhangi bir dava için çocuk davacıların kendileriyle birlikte çalışmak mümkün olmayabilir.

Temyiz. Bir davayı alt mahkemede veya başka bir yargı sürecinde kaybetmişseniz, bu kararı temyize götürüp bir üst mahkemenin davaya yeniden bakmasını isteyebilirsiniz. Bununla birlikte, temyiz hakkının olduğu durumlarda, bir üst mahkemeye başvuru ile ilgili zaman sınırlaması olacağını da hesaba katmak gerekir.

Bir davayı ilk kez açtığınızda, temyiz hakkı olup olmadığına, temyiz başvuru hakkı olsa bile bunun otomatikman kabul edilip edilmeyeceğine veya mahkemenin verdiği kararın nihai sayılıp sayılmayacağına bakmanız gerekir. Temyiz için en azından başvuru hakkınız varsa bu sürecin başlatılması için geçerli son tarihe bakın. Süreç genellikle bir temyiz talebi hazırlanması veya mahkemeye temasa geçilmesiyle başlar. Kimi yargı sistemleri temyiz başvuru süresini uzatabilir; ancak bunlar otomatik işlemediğinden konuyu iyice araştırın.

Çözüm yollarının tükenmesi. Davanızın bir uluslararası mahkemeye veya ülke içindeki daha üst yargı organlarına götürülebilmesi için bunu önceleyen çözüm yollarının tüketilmiş olması gerekir. Başka bir deyişle, davanızın yeni bir mahkeme tarafından ele alınabilmesi için önce diğer yargı kanallarından geçilmiş olması zorunludur.

Uluslararası mahkemeler söz konusu olduğunda bunun anlamı, başka bir başvuru yolu kalmayınca kadar iç hukuk yollarının tüketilmesi anlamına gelebilir. Belirli bir yargı organında karar verildiğinde, bir üst mahkemeye temyiz için başvuru süresi belirli sınırlamalara tabi olabilir; sonuçta en son yargı kararı geçerlilik taşır. Uluslararası pek çok mahkeme için süre sınırı altı aydır.

İstisnalar. Hem çözüm yollarının tüketilmesi gerekliliği hem de süre sınırı için birtakım istisnalar olabilir. Örneğin, davayı açacağınız yargı sistemindeki mahkemelerin adil olmadıklarını kanıtlayabilirseniz çözüm yollarını bu mahkemelerde arama zorunluluğunuz olmayabilir. Veya davanızı belirlenen süre içinde açmanızın neden mümkün olmadığını gösterebilirseniz size ek süre tanınabilir.

Sonuç için beklenecek süre. Hukuk davası zorunlu olarak başka kişileri, kuruluşları veya yönetimleri de ilgilendireceğinden ve bir yargı organı tarafından ele alınması gerektiğinden, nihai kararın çıkması için gerekli sürenin kestirilmesi çoğu kez güçtür. Bir hukuk davasının ne kadar süreceğini birçok etmen belirler. Bununla birlikte dava ne kadar karmaşık özellikler taşıyorsa, taraf sayısı ne kadar çoksa ve ilgili taraflar meseleyi çözmeye ne kadar daha az istekliyse yargı sürecinin de o kadar uzayacağı, mahkemenin işlerinin de o kadar yoğun olacağı söylenebilir. En iyi durumda davalar birkaç ay içinde karara bağlanır. Kimi durumlarda ise nihai kararın verilmesi yıllar, hatta on yıllar alabilir. Bu durum hem farklı yargı sistemlerine göre hem de belirli bir sistemin kendi içinde farklılık gösterir.

Davanızı açmadan önce yargı sürecinin ne kadar uzayabileceğini elinizden geldiğince tahmin etmeye çalışın. Kararın ne zaman çıkacağını kesin olarak belirlemeniz mümkün değildir; bununla birlikte, mahkemenin kararını verebileceği belirli bir zaman aralığı üzerinde durabilirsiniz. Bu zaman aralığından hareketle zamanınızı ve kaynaklarınızı uygun biçimde tahsis edebilir ve ilgili tüm tarafların beklentilerini kestirebilirsiniz.

Geçici Önlemler. Kimi mahkemelerde veya yargı organlarında geçici önlemler alınmasını talep edebilirsiniz. Bu geçici önlemler geçici çözüm, ara önlem, ara emir veya ön emir olarak da adlandırılır. Geçici önlemlerden amaçlanan, dava bir yandan sürerken tarafların daha fazla zarar görmesinin önlenmesidir. Böylece mahkeme, davanın en başında savunma tarafının kimi faaliyetlerini durdurmasını veya zarar verici potansiyel taşıyan bir yasanın veya politikanın yürürlüğünün askıya alınmasını emredebilir. Nihai karar verdikten sonra ise önceden alınan geçici önlemler kalıcılık kazanabilir, değiştirilebilir veya tümüyle kaldırılabilir.

Çocuklar ve taahhütler. Gençlerle çalışıyorsanız, mahkemeden nihai yanıt gelmeden önce ne kadar zaman geçeceği ve bu sürede beklenmedik neler olabileceğini ortaya çıkarmanız özellikle önemlidir. Ayrıca, çocukların yıldan yıla değişen farklı birçok ödevi ve programı olabileceğini de unutmayın. Dolayısıyla, çocukların uzun süre isteyen stratejik davalara sürekli katılması güç olabilir. Bununla birlikte, bu durumu dikkate alan kimi yargı sistemleri çocuklarla ilgili davalarda, özellikle ailevi meselelerde veya çocuk ihmali ve istismarı gibi olaylarda yargı süreçlerini hızlandırabilmektedir. Eğer çocukların da dahil oldukları bir davadaki zaman süresi ile ilgili kaygılarınız varsa, mevcut yargı sistemi içerisinde hukuk süreçlerini hızlandırmanın bir usulü ve yolu olup olmadığını araştırmanız yerinde olacaktır.

Bölüm III: Stratejik dava KİMLER tarafından açılabilir?

Özet:

Herkes mahkemede dava açamaz. Stratejik davada, diğer bütün hukuk davalarında olduğu gibi, tarafların kimler olduğunun belirlenmesi temel önemdedir. Bu bölüm davayı kimin açacağını, davalının kim olacağını, davada taraflar olarak geçmeyen kişi ve kuruluşların müdahil olup olamayacaklarını, olacaklarsa nasıl olacaklarını belirlemede size yardımcı olacaktır.

1. Davayı kim açacak?

Dava açma hakkı. Birçok yargı sisteminde bugün de dava açma hakkıyla ilgili kurallar vardır. Burada kastedilen, hukuk davasını kimin açabileceğidir. Örneğin kimi ülkelerde hukuk davası açabilmesi için ilgili kişinin dava edeceği kişi, kuruluş veya yönetim tarafından doğrudan zarar görmüş veya mağdur edilmiş olması gerekir. Mevcut veya davayı götürmeyi düşündüğünüz yargı sisteminde böyle bir koşul bulunup bulunmadığını, bulunuyorsa dava açma hakkının ne tür koşullara bağlandığını önceden araştırın. Kimi yargı sistemleri “kamu yararı” söz konusu olan davalarda ki bunlar çoğu kez insan hakları ihlalleriyle ilgilidir, bu koşulu gevşetebilmektedir.

Kişi-Kuruluş Karşıtlığı. Dava açma hakkıyla ilgili koşullar çoğu kez bir kuruluşun mağdur durumdaki kişiler için dava açıp açamayacağına veya davayı doğrudan mağdur olan kişilerin kendilerinin mi açması gerektiğine açıklık getirir. Eğer bu ikisi arasında bir tercih yapma durumu varsa, grubunuzun adını da geçirerek açacağınız bir davanın grup adının hiç geçmediği bir davaya göre kamuoyunda daha fazla ilgi toplayacağını hesaba katın.

Üçüncü taraflar. Dava açma hakkı, ilgili üçüncü tarafların sürece doğrudan müdahil olup olamayacaklarını veya halen açılmış bulunan bir davaya katılıp katılamayacaklarını da belirler. Bu üçüncü taraflar, dava konusu olan kişinin, kuruluşun veya yönetimin fiil veya davranışlarından doğrudan zarar görmeyen, ancak davanın sonucuyla ilgilenen kişiler veya kurumlar olabilir.

- o Hukuk alanındaki hükümet dışı kuruluşlar (HDK) bir davaya çeşitli nedenlerle ilgi duyabilirler. Örneğin davadaki ana konunun kendi görev alanları açısından önem taşıdığını, ellerindeki kaynakların bu dava açısından gerekli ve yardımcı olabileceğini veya bu sayede kamuoyunda iyi bir izlenim bırakabileceklerini düşünebilirler.
- o Eğer üçüncü tarafların bir davaya doğrudan müdahil olmalarına veya katılmalarına izin verilmiyorsa, bu taraflar “amicus curiae” olarak görüş bildirerek gene de davaya yardımcı olabilirler. Amicus curiae “mahkemenin dostları” anlamına gelir ve pek çok yargı sistemi ilgili kuruluşlara davadaki taraflardan birine yardımcı olacak hukuk dosyaları hazırlama izni tanır.

Çocuklar ve dava açma hakkı. Birçok yargı sistemi, uluslararası mahkeme veya yargı organı reşit olmayan kişilerin doğrudan dava açmalarına izin vermez. Bu durumda çocuklar ya hukuk yolunu kullanmak için yetişkinliği beklemek zorundadırlar ya da hukuk davaları hiç açamazlar. Kimi mahkemelerde ana babalar, vasiler veya diğer yetişkin temsilciler çocuğun adına dava açabilirler. Bunun mümkün olduğu yerlerde çocuklarla vekillerinin her zaman

içtenlikle aynı yarar peşinde olmayabileceklerini unutmayın. Dava açmadan önce, herkesin aynı safta olduğundan emin olun; çocukların hukuksal talep ve iddiaları aile meselelerine veya duyarlı başka konulara ilişkin olduğunda durum özellikle böyledir.

Grup girişimi hukuk davaları. Sınıf girişimi, toplu girişim veya grup davası olarak da bilinen grup girişimi hukuk davası kimi yargı sistemlerinde mümkün olabilmektedir. Toplu girişim modelinde küçük bir grup veya temsili bir kuruluş daha büyük bir grup adına dava açar.

Grup girişimiyle hukuk davaları mahkemeden onay gerektirebilir ve davayı mahkemeye getirmeden önce bu onay için nelerin gerekli olduğunu öğrenmeniz gerekir. Mahkemeler, dava açmak isteyen kişileri, bunların iddialarını ve temsil etmeyi umdukları kesimleri incelemek isteyebilir. Dolayısıyla, grup girişimi düşünüyorsanız bunların her biri üzerinde düşünmeniz yerinde olacaktır.

Örnek:

1. **Birleşik Devletler:** Amerikan Sivil Özgürlükler Derneği, yerli Amerikalı öğrencilere karşı ayrımcılık uygulayan bir okullar birliğine karşı başarılı bir grup davası açtı. Ayrıntılar için: <http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1227>

2. Davacılar nasıl seçilir?

Davacıların bulunması ve harekete geçirilmesi. Stratejik hukuk davalarının hepsinin daha en başından titizlikle seçildiği söylenemez. Stratejik davanın niteliği göz önüne alındığında, davanızı veya amacınızı destekleyecek bir davayı getirebilecek doğru insanları bulma gibi bir durumla karşılaşabilirsiniz. Eğer aklınızdan böyle bir dava geçiyorsa davalarını mahkemeye taşıyabilecek kişiler arayıp belirlemenin çeşitli yolları vardır. Bu kesimler genellikle davacı olarak tanımlanmakla birlikte kendilerine şikâyetçi, alacaklı veya başvuru sahibi de denmektedir.

Hangi yoldan olursa olsun davacı aramaya başlamadan önce, bunun hangi şekillerde mümkün olabileceğini ortaya çıkarmak için mevcut yasalara ve uygulamalara bakın. Unutmayın ki, ödeme yapan ve yapmayan davacılarla ilgili kurallar birbirinden farklı olabilir. Dava sahiplerinin davayla ilgili hukuk hizmetleri karşılığında ödeme yapıp yapmayacaklarından bağımsız olarak, potansiyel davacılarla temas ederken kendinizin veya kuruluşunuzun amaçları adına hareket ettiğinizi unutmayın. Bunu hiç gözden çıkarmayın. Bütün bunlar dikkate alınarak davacı bulmanın veya harekete geçirmenin yaygın kimi yolları aşağıda sıralanmaktadır:

- o Saha gezileri/görüşmeleri;
- o Hukuk büroları ve vekil temelli diğer hizmetlerden yapılan sevkler;
- o HDK'larca yapılan sevkler;
- o Yerel gruplar veya kuruluşlar, topluluk merkezleri, sendikalar gibi mevcut şikâyet kanalları;

- o Yerel ve ulusal savunmanların, istekli ve ilgili avukatların, hukuk öğrencilerinin ve diğer gönüllülerin yardımlarıyla şikâyetlerin alınacağı yeni kanallar veya merkezler oluşturulması;
- o Bu tür konular için danışmanlık saatleri ayarlanması;
- o Eğitim programları;
- o Dergiler, bültenler ve diğer yayınlar;
- o Basılı veya online ilanlar; ve
- o İlgilenen savunmanlar ve hukukçularla toplantılar ve konferanslar.

Çocuk davacılarla temas. Küçük yaşlardan davacı aranması hassas birçok konuyu gündeme getirebilir. Unutmayın ki, özellikle bildikleri ortamlarda ve tanıyıp güvendikleri yetişkinler olmayınca, tanımadıkları insanların kendilerine yaklaşması çocuklar için ürkütücü olabilir. Mümkünse, çocuklarla önce aileleri, okulları, toplandıkları merkezler veya güvenli diğer yerler aracılığıyla temasa geçmeye çalışın. Eğer bir çocuğa doğrudan yaklaşmanın gerekli olduğunu düşünüyorsanız, bunu çocuğun kendi istekleri doğrultusunda yapın ve etkileşiminizin çocuğu gereksiz yere riske atmasını ve ona zarar vermesini engelleyecek her türlü önlemi alın.

Potansiyel davacıların değerlendirilmesi. Potansiyel bir davacının (veya davacıların) davasının kendi amaçlarınıza anlamlı bir şekilde hizmet edeceğini belirlemişseniz, bu kesim henüz davayı açmadan önce özel koşullarını ve kişisel özelliklerini titizlikle değerlendirmelisiniz. Bu bağlamda değerlendirebileceğiniz noktalar arasında şunlar da yer almalıdır:

- o Potansiyel davacının talep ve iddialarının güçlü ve zayıf yanları; bunları kuşatan tekil gerçekler;
 - Davacıların iddiaları, eğer bu iddialar çok sayıda olaydan kaynaklanıyor veya birden çok zemine oturuyorsa daha cazip olabilir,
 - Kimi durumlarda, eğer yeni çıkan bir yasanın gücünü sınıyorsanız veya tüm sistem ölçeğinde bir ayrımcılığa karşı mücadele ediyorsanız, hukukun daha geleneksel ve yerleşik alanlarında kalmanız daha doğru olabilir. Örneğin, daha yaratıcı ve yeni savlar ileri sürmek yerine, istihdamla ilgili bir ayrımcılık konusunda daha doğrudan ve yerleşik taleplerde bulunabilirsiniz.
- o Eğer hukuk hizmetleri için herhangi bir biçimde ödeme yapacaksa davacının maddi olanakları;
- o Bir araya gelme ve sürece aktif biçimde katılma açısından davacının yaşam tarzı, programı, iş yükü ve zaman bulabilirliği;
- o Davacının konuya duyduğu ilginin düzeyi;

- o İnandırıcılık ve karizma gibi kişisel özellikler; net ve etkili biçimde iletişim kurabilme yetenekleri; ve
- o Başarı olasılığı ve başarı veya başarısızlığın nihai olarak davacının durumu üzerindeki olası etkileri.

Güvenlikle ilgili duyarlılıklar. Potansiyel veya fiili davacılarla birlikte hukuk sürecinde yer alabilecek başka kişilerin güvenliğini dikkate almanız son derece önemlidir.

Davaya yardımcı olan, giderek yalnızca destek veren davacılar, avukatlar, kuruluşlar ve diğerleri bu nedenle ciddi ekonomik, sosyal ve kişisel sonuçlarla karşılaşabilirler. Davada yer alanların kendilerini güvende ve korunmalı hissetmelerini sağlamak kritik önemdedir. Dava açıldığında hemen anında tepki geliyorsa veya durum süreç içinde kötüleşirse, ilgili tarafların kendilerini tehlikede hissetmeleri halinde nereye başvurabileceklerini bilmeleri ve bunun baştan sağlanması gerekir.

Eğer bir kişi veya kuruluş sonunda davaya katılımlarını sona erdirmeye gereğini duyarsa, bu kararı elbette onlarla tartışabilirsiniz; ama sonuçta arzularına saygılı olmanız gerekir.

Gizlilik. Avukatlarla potansiyel veya fiili müvekkilleri arasındaki iletişim kesinlikle gizli tutulmalıdır. Avukatlarla görüşüyor veya dava açmayı düşünüyor olmanız bile gizli tutulmalıdır. Bir davayla ilgili olarak potansiyel davacılarla görüşürken, bunları paylaşma, yayınlama veya kullanma izni vermedikleri sürece bilgileri gizli tutacağına yolunda onlara güvence vermeniz gerekir. Söz konusu kesimler sonuçta davacı olsalar da, olmayıp sadece davaya katılsalar da bu gizlilik kuralı geçerli olmalıdır.

3. Savunma tarafı nasıl seçilir?

Olası savunma taraflarının belirlenmesi ve seçilmesi. Davayı getirecek tarafın bulunması kadar önemli bir başka şey de bu davacıların kimi dava edecekleridir. Dava açıldığında, dava açılan taraf genel olarak savunma tarafı veya “muhatap” olarak adlandırılır. Kimi durumlarda bir hukuk davasında uygun savunma tarafının kim olacağı çok nettir. Ancak böyle olduğunda bile ortada düşünülebilecek olandan daha fazla seçenek vardır, dikkate alınması gereken çeşitli noktalar vardır:

Esas. İddianızın esası ve uygulanmasını istediğiniz yasalar uygun savunma tarafının kim olacağını doğrudan belirleyip tarif edebilir.

Usul. İddianıza mesnet oluşturan yasalar veya davayı açmış olduğunuz mahkeme, belirli bir savunma tarafını öneren veya böyle olmasını zorunlu kılan usul kuralları içerebilir.

Başarı. Potansiyel savunma taraflarına karşı açılan davanın potansiyel başarısı da burada belirli bir rol oynayabilir. Müvekkilinizin uğradığı zarardan diğerine göre belirli bir tarafın sorumlu olduğunu kanıtlamak daha kolay olabilir; dolayısıyla siz de dikkatinizi ve elinizdeki kaynakları aleyhinde daha çok kanıta sahip olduğunuz taraf üzerinde yoğunlaştırabilirsiniz.

Çözümler. Farklı savunma tarafları, davayı kazanmanız halinde, davacının uğradığı zarar ve kaybın telafisi için farklı çözümler önerebilir. Örneğin, herhangi bir şirketi dava etmişseniz bu şirket tazminat olarak para verebilir, ama yasayı değiştiremez. Savunma tarafını seçerken, hangi tarafın arzuladığınız sonuca ulaşmada araçsal olabileceğini düşünün. Unutmayın ki,

arzuladığınız sosyal değişimin gerçekleşebilmesinde belirlenen savunma tarafının belirli bir işlevi olacaktır.

Çoklu savunma tarafı. Davacıların birden fazla olması nasıl mümkünse savunma tarafının öyle olması da mümkündür. Özellikle maddi tazminat istendiği durumlarda istediğiniz çözümü elde etmek için birden çok tarafa dava açmak anlamlı olabilir. Kimi durumlarda savunma taraflarının hepsinin verdiği bir zararın tek bir tarafça tazmini istenebilir. Buna “ortak sorumluluk” denir.

Stratejik davanda ortak savunma tarafları. Stratejik hukuk davalarında sürekli olarak dava konusu olan birkaç savunma tarafı tipi vardır. Stratejik davadan amaçlanan daha kapsamlı sosyal değişim olduğundan, savunma tarafları da çoğu kez hükümet birimleridir.

Bununla birlikte kimi durumlarda kamusal ve özel ticari kuruluşların, şirketlerin dava edilmesi de mümkün olabilmektedir. Stratejik hukuk davalarında en yaygın biçimde gündeme gelen savunma taraflarının listesi ile birlikte bunlara karşı dava açmada dikkate alınması gereken hususlar aşağıda verilmektedir:

Ulusal hükümetler. Ulusal hükümetlerin elinde yasaları veya uygulamaları en geniş ölçekte değiştirmek için en kapsamlı yetkiler bulunmaktadır. Hükümetler ayrıca bir davada savunma için en fazla kaynağa sahiptir ve değişime karşı en dirençli kesimi de gene onlar oluşturabilmektedir. Bir hükümeti dava etmeden önce dikkate alınması gereken hususlar şunlardır:

- o Davanızda hükümetin alabileceği muhtemel tutum nedir? Destekleyici mi olacak, yoksa sonuna kadar kararlı biçimde karşı mı çıkacak? Neden?
- o Eğer hükümet destekleyici davranmıyorsa, örgütlü bir siyasal muhalefet var mı? Bu muhalefet kamuoyunda biliniyor ve sesini duyurabiliyor mu?
- o Eğer ulusal hükümet bir bütün olarak destekleyici konumda ise, ülke ve yerel düzeyde gene destekleyici olabilecek siyasetçiler de var mı?
- o Ulusal hükümet davada kendini savunmak için ne kadar kaynak ayırabilecek? Avukatları ne kadar usta? Muhtemel stratejileri ne olacak?
- o Ulusal hükümetin tutumunu etkileyebilecek, seçim veya iktidar değişikliği gibi olasılıklar var mı?

Ulusal hükümetin kolları ve daha alt yönetim birimleri. Bu kategori ulusal ve yerel yetkilileri, bakanlıkları veya resmi kuruluşları ve belirli kurumları kapsar. Ülkedeki yargı sisteminde, idari birimler, belediyeler veya diğer siyasal bölümler kendi yönetim yetkilerine sahip olabilirler ve savunma tarafı olarak uygun konumda yer alabilirler. Federal bir sistemde eyalet yönetimleri de bu durumda olabilir. Yukarıda değinildiği gibi, potansiyel savunma tarafının konumu ve kaynakları ile ilgili kendinize sorular sormanız yerinde olacaktır. Ancak, yönetimin daha alt birimlerini dava etmek söz konusu olduğunda kendine özgü başka düşünceler gündeme gelir:

- o Eğer davanız başarı kazanırsa, savunma tarafındaki hükümet birimi talep ettiğiniz tazminatı karşılayacak kaynaklara, fonlara ve altyapıya sahip mi?
- o Yerel ölçekten veya topluluktan muhalefet var mı? Varsa bunları aşmanın yolu bulunabilir mi?
- o Dava ülkenin dikkatini çekecek mi? Eğer böyle bir durum olası ise ülkedeki politikalar değişecek mi veya ilgili hükümet birimi ya da genel olarak topluluk bu durumdan etkilenecek mi?

Okullar. Çok sayıda çocuk günlerinin büyük bölümünü sınıfta geçirmektedir ve okullarda cereyan eden olaylar söz konusu olduğunda eğitim yetkilileri genellikle olup bitenden sorumlu olan uygun savunma taraflarıdır. Okullar çocukların yaşamlarında önemli roller oynayabileceğinden, bir okul yönetimine karşı açılacak davanın çocuğun eğitsel, sosyal veya ders dışı fırsatlarını olumsuz yönde etkilememesi için çok dikkatli olmak gerekir.

Şirketler. Şirketlerin dava edilmesinin önemli küresel etkileri olabilir ve böylece iş dünyasındaki uygulamalar açısından güçlü öncüller oluşturulabilir. Bununla birlikte, şirketlerin hukuksal kaynakları da zengindir ve büyük bir ticari kuruluşun iş yaptığı yerlerin ve yolların çeşitliliği düşünüldüğünde bu alandaki hukuk davaları belirli bir risk de taşıyabilir.

- Borsaya kayıtlı ve kapsamı geniş kamuya açık şirketler ilgili birçok taraftan gelebilecek hukuk davalarına tepki bekleyebilirler. Bu taraflar arasında şirketin hissedarları, yönetimi, çalışanları, alacaklıları ve rakipleri de yer alır. Genel olarak finansal piyasalar ve piyasaları düzenleyen kurumlar da durumla ilgilenebilirler. Bu durumda, açılan bir davayla ilgilenen taraf sayısı da çok olabilir. Bununla birlikte, ilgilenen tarafların ne gibi bir tutum alacaklarına bağlı olarak bu durumun davanız açısından yararlı da zararlı da olabileceğini unutmayın.

Örnekler:

1. Ulusal Hükümet. **Rusya:** Chelyabinsk/Mayak Nükleer Tesisleri ile ilgili davalar Dünya tarihinin en büyük nükleer kazalarından birinin ardından, bu kazadan etkilenen yörelerde yaşayan çocuklar daha sonraki temizlik çalışmalarında yer almaya zorlandılar ve sonuçta kalıcı sağlık sorunları ile karşılaştılar. Bunlardan çoğu hükümete karşı başarılı hukuk davaları açtı ve bugün küçük miktarlarda da olsa destek nitelikli ödemelerden yararlanmaktadır. Bakınız: <http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1262>

2. Okul. **Birleşik Devletler.** Brown-Topeka Kansas Eğitim Kurulu davası Bir grup veli, çocukları adına, ırk ayrımı yapan okulları dava etti. ABD Yüksek Mahkemesi verdiği çok önemli bir kararla tüm ülkedeki okulların ırk ve renkleri ne olursa olsun tüm öğrencilere açık olması gerektiğini belirtti. Daha fazla bilgi için: <http://brownvboard.org/>

3. Şirket. **Nijerya:** Nijerya hükümeti, toplu girişime dayalı bir hukuk davasıyla, ilaç firması Pfizer'in tescil edilmemiş bir ilacı denemesiyle zarar gören çocukların ailelerine tazminat ödenmesini istedi. Haber:

<http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=13828&flag=news>

4. Şirket. **Fildişi Sahili:** Çocukların kaçırılarak kakao tarım işletmelerinde köle gibi çalıştırılmaları üzerine çocuklar adına üç büyük şirkete (Nestlé, Archer Daniels Midland Co., ve Cargill) karşı ABD mahkemelerinde dava açıldı. Ayrıntılar için: http://www.crin.org/docs/FileManager/nestle_cocoa.pdf

4. HDK'lar ve diğer aktörler ne gibi roller oynayabilir?

HDK'lar. HDK'ların hepsi olmasa bile çoğu dışarıdan yardım almaksızın büyük ölçekli hukuk davalarını yürütecek donanımda değildir. Bir HDK'nın merkezinden veya saha ofisinden gidip gelme mesafesinin ötesinde bir yerde dava açılacaksa, burada yerel bir temsilci olmadan bu işlerin yürütülmesi çok güçtür. Bununla birlikte, kendi davalarını açabilecek kaynaklara sahip olmayan HDK'lar da stratejik davalarda yoğun biçimde yer alabilirler. HDK'lar potansiyel davacıları ve davaları belirleyebilirler; davaları yönlendirebilirler, tavsiyelerde bulunabilirler ve hizmet sunabilirler; süreçteki gelişmeleri ve alınan sonuçları kamuoyuna duyurabilirler; yargı kararlarının uygulanmasını izleyebilirler; davanın ardındaki asıl meselenin tanıtım-savunusunu yapabilirler.

İlgilenen diğer kuruluşlar. Davanızla doğrudan ilgili olmayan, ancak ilgi duyan kişi ve kuruluşları sürece katmayı düşünebilirsiniz.

Bu tür kişi ve kuruluşların kimler olabileceğini ve neden sürece katılabileceklerini düşünün. Eğer ilgi gösterirlerse kaynakları bir araya getirip birlikte çalışmayı düşünebilirsiniz. Örneğin, davanızın ilgili olduğu alandaki hukuk danışmanlarıyla, HDK'larla veya uzmanlarla görüşerek, hukuk stratejinizin oluşturulmasında, yararlı kanıtlardan derlenmesinde, topluluktan destek alınmasında veya salt genel geri bildirim ve özendirme bakımından onlardan yardım alabilirsiniz. Öncesinde ve bu kesimlere ulaşırken, hassas veya gizli bilgilerle uğraşıyor olabileceğinizi dikkate alın. Potansiyel herhangi bir üçüncü tarafla temasa geçmeden önce, onların da onayını almak üzere avukatlarınız ve ilgili davacıların görüşlerine başvurun.

Bölüm IV: Stratejik dava NEREDE açılır?

Özet:

Dava dosyasının hazırlanması yakınınızdaki mahkemeye gitmek kadar basit bir iş olmayabilir. Stratejik dava söz konusu olduğunda, davanın nerede açılacağı gerek başarı şansınız gerekse elde edeceğiniz sonuçlar açısından çok büyük önem taşıyabilir. Araştırma yaparken önünüzde duran seçeneklerin çeşitliliğine bakıp şaşırabilirsiniz. Bu bölüm size davayı nerede açabileceğinizi, eldeki seçeneklerden hareketle en doğru yolun ne olduğu gibi başlıklarda yol gösterecektir.

1. Davanızı nerede açabilirsiniz?

Yargıyla ilgili yasaların araştırılması. Atacağınız ilk adım davayı nerede açacağınızı belirlemek olmalıdır. Kimi dava açabileceğini, nerede açabileceğini ve dava açmanın neleri gerektirdiğini ilgili yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası yasalara bakarak araştırmalı ve incelemelisiniz.

Talebinizin, dava açmak için gerekli ölçütleri hangi yönlerden karşıladığını hesap edin; araştırmalarınıza başladığınızda yaratıcı ve düşünceli olun, çünkü önünüzdeki seçenekler sizi şaşırtabilir.

Yargı alanı. Davanızı, yerel, eyalet veya ulusal mahkemede açmanız durumuna göre, davayı açtığınız yer yargı alanı olarak bilinir. Yargı alanları veya sistemleri, kimin ne zaman dava açabileceğine ilişkin çok farklı kurallara sahip olabilir. Örneğin, ikamet yeri, yurttaşlık ve başka koşullar gündemde olabilir. Verili yargı sisteminde geçerli olan yasalar ve kurallar, davanızın sonucu bakımından çok önemlidir. Kimi durumlarda bir mahkeme, uygunsa başka bir yargı sisteminin yasalarına bakabilir veya bunları uygulayabilir; ancak bunu kendi takdir hakkını kullanarak ve kendi görüşü açısından yapacaktır.

Uluslararası mekanizmalar. Eğer davanızı uluslararası bir yargı organında açmışsanız burada da belirli bir yargı sisteminin yasaları ve kuralları uygulanabilir. Ancak, dava açma hakkına sahip olup olmadığının belirlenmesinde büyük bir olasılıkla mahkemenin veya ilgili organın kurallarına bakmanız gerekecektir. Eğer uluslararası bir organa başvuracaksanız, davanın diğer yerel, bölgesel, ulusal veya uluslararası çabalarla nasıl bir etkileşime girebileceğini de göz önünde bulundurun.

Uluslararası mekanizmalar hakkında daha fazla bilgi için:

http://www.crin.org/law/mechanisms_index.asp

BM'ye nasıl şikâyetle bulunulabileceği konusunda:

<http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=15489&flag=report>

2. Davanızı nerede açmalısınız?

Genel seçenekler. Davayı nerede açmanın daha uygun olacağını düşünürken burada söz konusu olan yalnızca yer değildir. Başlarda, davacıların, savunma tarafının ikamet ettiği, dava konusu olan fiil veya ihlallerin meydana geldiği yeri düşünebilirsiniz. Ancak, bunlardan

hareketle tek bir seçenek çıkmaz; davanızı ele alabilecek uluslararası organlar ve ulusal mahkemeler de olabilir. Önünüzdeki seçenekleri baştan sona değerlendirdikten sonra seçiminizi yapmadan önce olası yargı sistemlerini, mahkemeleri, hakem heyetlerini ve diğer yargı organlarını araştırmanız yerinde olacaktır. Davanızı açabileceğiniz yerlerle ilgili genel bir liste aşağıda verilmektedir:

- o İl mahkemeleri, yerel veya devlet mahkemeleri;
- o Ulusal mahkemeler;
- o Uluslararası mahkemeler, anlaşmazlık kurulları veya komisyonları (bakınız http://www.crin.org/law/mechanisms_index.asp)
- o Birleşmiş Milletler anlaşma organları (bakınız <http://www.crin.org/UN/TBs.asp>)

Yargıçlar ve meslekten hukukçular. Yargıçların ve meslekten hukukçuların bağımsızlık ve dokunulmazlıkları başarınız açısından yaşamsal önemdedir. Davanızın adilane biçimde görülebilmesi için yargıçların, avukatların ve diğer tüm yargı görevlilerinin kendi görevlerini layıkıyla yapabilecekleri araçlara, fırsatlara ve desteğe sahip olmaları gerekir.

Yargıçlar. Yargıçlar ve yargı görevlileri davanıza bakıp ilgili emir ve kararları çıkartacaklarından, işinin ehli, iyi eğitilmiş, bağımsız ve tarafsız bir yargı sistemi görmek istersiniz. Stratejik hukuk davalarının süreç içinde ilerleyen yanı göz önüne alındığında ayrıca proaktif (önceden inisiyatif kullanabilen) yargıçlar da tercih edilir.

Belirli bir sistem içindeki yargıçların dış etkilere açık ve taraflı oldukları biliniyorsa, davanızın amacı kazanmak değil de bu durumu ortaya çıkarmak ve uluslararası topluluğun dikkatine sunmak olabilir.

Örnek:

1. **Guatemala:** İki HDK birlikte bir davayı Inter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonuna götürerek, yargıçların evlatlık işlemlerinde hukuk sürecini hızlandırmak üzere rüşvet aldıklarını iddia etmiştir. Ayrıntılar (İspanyolca) için: <http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=15672&flag=news>

Avukatlar. Davacılar adına mahkemede davayı savunan kişiler olarak avukatlar davanın kazanılması açısından kilit önemdedir. Görevlerinde etkili olabilmek için avukatların tehdit veya baskı görmeden, tacize uğramadan veya işlerine başka türlü müdahale edilmeden görevlerini yapabilmeleri gerekir. Müvekkilleriyle, uzmanlarla, danışmanlarla ve davayla ilgili başkalarıyla ülke içinde veya dışında görüşebilmek için serbestçe seyahat edebilmelidir. Eğer belirli bir yargı sistemi içinde veya mahkemenin koyduğu mesleki ve etik davranış kuralları çerçevesinde hareket ediyorsa bu kurallara güvenebilmeli ve davayla ilgili tutumları yüzünden kendilerine herhangi bir yaptırım ve ceza uygulanamayacağından emin olmalıdırlar.

Hukuk sistemleri. Yargı alanlarında geçerli olan farklı hukuk sistemleri nedeniyle davanızın yasalar ve bu yargı alanları üzerinde yapacağı etki de çeşitlilik gösterir. Dünyadaki belli başlı

üç hukuk sistemini, adet hukuku, medeni hukuk ve din hukuku oluşturmaktadır. Sizin de potansiyel her yargının hangi sistemi benimsemiş olduğunu bilmeniz ve bunun davanız üzerindeki olası etkilerini kestirmeniz gerekir. Ayrıca, uluslararası hukukun veya anlaşmaların ilgili yargıdaki hukuk sistemi ile nasıl bir etkileşim içinde olduğunu araştırmanız da yerinde olacaktır.

Adet hukuku. Kimi yargısal düzenlemeler, özellikle de Birleşik Krallık ve eski İngiliz sömürgelerindekiler, adet hukuku sistemini esas alır. Adet hukukunu esas alan yargısal düzenlemelerde hukuk yalnızca yazılı yasalarca değil mahkeme kararlarıyla da belirlenir. Başka bir deyişle yargıç davanıza baktığında yalnızca yasaları, yönetmelikleri, kılavuzları veya yazılı hukuku değil, davanızla ilgili olabilecek geçmişteki mahkeme kararlarını da dikkate alır. Adet hukuku sistemlerinde içtihat – geçmişteki yargı kararlarının bütünü- diğer hukuk sistemlerine göre çok daha büyük bir rol oynar.

Medeni hukuk. Medeni hukuk en yaygın hukuk sistemidir Avrupa kıtasının tamamıyla eski Avrupa sömürgelerinin çoğunda halen geçerli olan sistemdir. Medeni hukuk, adet hukukuna göre çok daha fazla yazılı kurallara dayanır. Sonuçta, içtihadın ağırlığı daha azdır ve yargıçların geçmişteki kararlara ağırlık tanıma olasılıkları da daha düşüktür. Başka bir deyişle, bu sistemde davanız davacıların yaşamları üzerinde büyük etkiler yaratabilirken, mahkemenin genel olarak yasalara veya gelecekte ortaya çıkabilecek benzer davalara bakışında fazla değişiklik yaratmayabilir.

Din hukuku. Dine dayalı hukuk sistemlerinde dinsel öğretiler veya metinler yasaların hazırlanmasında, yorumlanmasında ve uygulanmasında başat rol oynar. Mahkeme kararlarının ve içtihadın önemi başat durumdaki dine ve yürürlükteki kesin hukuk sistemine göre değişir; ancak birçok yerde yargıçlar hem daha önceki mahkeme kararlarına veya emirlerine hem de hukuk alanındaki saygın din bilginlerinin görüşlerine en azından belirli bir ağırlık tanır.

Uluslararası hukuk – Tekçi ve ikici sistemler. Genel olarak yargı sistemlerinin sözleşmelere ve diğer uluslararası anlaşmalara yaklaşımlarında iki yol vardır. Tekçi olarak adlandırılan sistemlerde uluslararası yasalar ve anlaşmalar, bir sözleşme veya anlaşma imzalandıktan, onaylandıktan ve yürürlüğe girdikten sonra ülkedeki resmi makamlarca hemen uygulamaya konulur. Buna karşılık ikici sistemlerde ise, bu sözleşme veya anlaşmaların içerdiği ilkelere yer veren ulusal yasalar çıkartılmadan bunlar yetkililer tarafından uygulamaya konulamaz. Bu nedenle, eğer hukuk davanız uluslararası meselelerle ilgiliyse davayı tekçi sisteme getirmek daha yerinde olur; böylece ilgili yargı sistemi sözleşme veya anlaşmanın net hükümlerini uygular.

Çocuk Haklarına dair Sözleşme. ÇHS dünyanın hemen her yerinde yürürlükte olmakla birlikte bu durum farklı yargı sistemlerinde çok farklı anlamlar taşır. Kimi ülkelerde çocuklar Sözleşme'nin getirdiği haklardan tam olarak yararlanıp bu çerçevedeki hakları ihlal edildiğinde dava açma hakkına sahiptir. Diğer ülkelerde ise Sözleşme yalnızca bir özlem, ulaşılmaması gereken bir yer olarak anlam taşır ve mahkeme tarafından doğrudan yürürlüğe konamaz. Bununla birlikte tam bir hukuksal uygulama içeriği taşımadığı yerlerde bile ÇHS mahkemelerin çocuk haklarıyla ilgili talepleri incelemelerinde değerli bir araçtır.

ÇHS'nin çeşitli yargı sistemlerine nasıl içselleştirildiğiyle ilgili olarak bakınız:

<http://www.crin.org/law/index.asp#th>

ÇHS'ye atıfta bulunan içtihat örnekleri için: http://www.crin.org/law/crc_in_court/

Yasalar ve içtihat. Aynı yargı alanında bile olsa farklı mahkemeler değişen yasa, kural ve usullere başvurabilirler. Mahkemeler, hem sizin talebinizi hem de yasaları analiz ederken içtihadın farklı yönlerine dayanaktır. Bu durumda sizin de her bir mahkemenin veya organın davanıza yaklaşımının ne yönde olabileceği hakkında belirli kestirimlerde bulunmanız gerekir. Başlangıç olarak, davanızı açmayı düşündüğünüz yargı organının daha önce benzer bir davaya veya genel olarak herhangi bir stratejik davaya bakıp bakmadığını araştırın. Eğer bu tür bir davaya hiç bakılmamışsa, mahkemelerin ve yargıçların davalara bakarken ne ölçüde aktif roller aldıklarına ve genel eğilimlerinin ne olduğuna bakın. Daha muhafazakâr yargı sistemleri veya organlar, yenilikçi taleplere veya çılgır açıcı olabilecek aktif hukuk davalarına daha kapalı olabilirler.

- Araştırmalarınız sırasında bir yargı organının içeriği sizinkine çok benzeyen bir davayı ele aldığını görürseniz, o davanın avukatlarıyla temasa geçip müdahil olma, işbirliği yapma veya kaynakları bir araya getirme gibi hususları konuşabilirsiniz. Bir başka yol da sizin kendi davanızı açmanız, ardından mahkemenin iki davayı birlikte görmesidir.

Çözümler ve etki. Davayı açtığınız mahkemeye bağlı olmak üzere, davanızda istediğiniz çözümler de büyük bir farklılık gösterebilir. Kimi mahkemeler ancak maddi tazminat şeklinde çözüm sunabilirken diğerlerinin yetkisi daha geniştir. Bunun gibi, kazanmanızın veya kaybetmenizin etkisi de, karar veren veya emir çıkartan mahkemeye bağlı olmak üzere, çok büyük veya çok az olabilir.

Genel bir kural olarak, mahkeme veya diğer yargı organı ne kadar yüksekse kararın yaratacağı etki de o kadar fazla olur. Bu durumda, davanızı, kararları salt ulusal ölçeğin ötesinde uluslararası düzeyde de etkili olabilecek iyi bilinen ve saygın bir mahkemede açmak isteyebilirsiniz.

Temyiz başvuruları. Temyiz başvurusu, daha alt bir mahkemenin verdiği bir karar üzerine kaybeden tarafın bir üst mahkemeye yaptığı başvurudur. Bu anlamda daha üst mahkemeye başvuru tümden veya kısmen kısıtlanmış olabilir. Temyiz başvuruları, gerek davanızın gerektiği gibi görülmesi, gerekse daha üst ve belirleyici organlara erişip davanın profilinin yükseltilmesi ve etkisinin artırılması bakımından stratejik davalarda kilit önem taşır.

Davayı açmak istediğiniz yargı sisteminde temyiz usullerini incelemeniz; belirli bir kararı nerelere (ilgili uluslararası mahkemeler dahil) götürebileceğinizi ve bu süreçteki adımların ne kadar zaman alacağını önceden hesaplamanız gerekir.

Zamanlama. Davanızın etkisi ve mahkemenin sunduğu çözümlerin etkililiği, zamanlama bakımından da önemli farklılıklar gösterebilir. Davacının maruz kaldığı zarar ve mağduriyet ağırsa ve süreklilik taşıyorsa, mahkemenin duruma hemen müdahale edip zararın önlenmesini ve mağdurun güvenliğinin sağlanmasını isteyebilirsiniz. Eğer zarar zaten verilmişse, bu durumda zamanlama daha az önem taşıyabilir ve böyle durumlarda mahkeme maddi tazminat dışında pek az şey öngörebilir. Gene de, davanın kısa sürede ve lehte sonuçlanması, güttüğünün amaca ivme ve destek kazandırabilir ve benzer başka davaların kazanılması için gerekli zemini oluşturabilir.

Çocuklar ve zaman sınırları. Çocuk davacılarla ilgili işlerde çocukların zaman algısının farklı olabileceğini, çocukların getirdiğiniz davayla ilgili olarak yargı sistemi içinde mümkün olandan daha çabuk sonuçlar bekleyebileceğini dikkate alın. Bu nedenle, zamanlama konusundaki amaç ve beklentilerinizi çocuklarla açık biçimde ve doğrudan konuşun.

Hukuk ve Ceza Davaları. Kimi durumlarda hem hukuk hem de ceza davası yürütme seçeneğiniz olabilir. Hukuk davaları genellikle karşı taraftan kaynaklanan bir zarara son verilmesi veya bu zarar karşılığında tazminat ödenmesi için kişilerin ve kuruluşların mahkemeye getirdikleri davalardır. Ceza davaları ise genellikle yönetimler veya hukukçular (savcılar) tarafından, ceza yasasının ve kurallarının ihlali üzerine sanık kişiye ceza veya başka bir yaptırım uygulanması için açılır. Bununla birlikte kimi yargı sistemlerinde ve belirli koşullarda özel kişilerin ceza davaları açmalarına izin verilir.

Hukuk Davaları. Talep ve iddialarınızı mahkemede doğrudan takip edeceğinizden hukuk davası size süreç üzerinde daha fazla denetim olanağı sağlar. Hapis ve diğer ağır ceza yaptırımları gündemde olmadığından kanıt ve ispat yükümlülükleri de daha gevşektir ve bu da davayı kazanma olasılığınızı artırır. Hukuk davalarında asıl amaç yapılan yanlışların telafisi olduğundan, savunma tarafı zarar verici fiillerine son vermeye zorlandığı gibi halen verilmiş olan zarar karşılığında tazminat alma imkânları da doğar. Bununla birlikte hukuk davaları daha uzun zaman alır ve bu davaların açılması daha masraflıdır. Bu durum, aynı savunma tarafına karşı çeşitli ceza davalarının açıldığı durumlarda özellikle geçerlidir. Böyle durumlarda mahkemeler veya hükümet tarafından hukukçular ceza davaları sonuçlanıncaya kadar tüm hukuk davalarını askıya alabilirler.

Ceza Davaları. Ceza davalarının profili daha yüksek, hukuk davalarına göre daha etkili olabilir. Ceza davalarının sonucu olan ceza ve mahkûmiyetler dolayısıyla, benzer fiiller içinde bulunan başka kişi ve kuruluşlar açısından bir caydırıcılık söz konusudur. Bununla birlikte, ceza davalarının açılması da kazanılması da daha güç olabilir. Kanıt ve ispat standartları bu davalarda daha yüksek tutulabildiği gibi yönetim tarafının kaynakları kısıtlı olabilir veya siyasal birtakım kısıtlamalar söz konusu olabilir. Yönetimi harekete geçmeye özendirmeden, özel ceza davası açmadan veya bir ceza davasına katılmaya karar vermeden önce bütün bunlar dikkate alınmalıdır.

Bağlam: Ülke'deki yasalara bakmanın yanı sıra davanın açılacağı bağlamı değerlendirmek gerektiğini de unutmayın. Yargı sistemi içindeki rüşvet gibi durumları, yönetimin insan haklarına ilişkin genel tutumunu ve dava sırasında karşılaşılabileceğiniz fiziksel veya başka tür tehlikeleri hesaba katmalısınız. Eğer belirli bir yargı alanında güvenlikle ilgili ciddi çekinceleriniz veya misillemeye maruz kalma tehlikesi varsa, en iyisi davayı başka bir yargı alanına götürmektir.

Çocuk bağlamı. Çocuklar, kendi adlarına dava açılması gibi bir durumun olası olumsuz sonuçlarına özellikle açıktırlar. Davalarda söz konusu olan gittikleri okul, kaldıkları yer veya yakın aile üyeleri ise bu söylenen özellikle geçerlidir. Çocukların tehlikeli durumlardan sıyrılma güçleri ve olanakları olmayabilir; dolayısıyla çocuk davacıların güvenlik ve destek ihtiyacının karşılanmasına özel önem vermeli bunun için çok çalışmalısınız.

Finansal mülahazalar. Bir davanın açılması çok masraflı bir iş olabilir. Dolayısıyla, belirli bir yargı alanına özgü mahkeme masraflarını, ücretleri, teminat gibi gereklilikleri ve olabilecek diğer masrafları önceden araştırmak gerekir. Kimi yargı alanlarında dava masrafları aşırı yüksek olabilir ve bu nedenle eldeki kaynaklara göre davayı başka bir yargı

alanında açmak daha yerinde olabilir. Ayrıca, davayı kazanmanız durumunda yaptığınız masrafların karşılanıp karşılanmayacağını da araştırmalısınız. Bunun anlamı, kaybeden karşı tarafın sizin mahkeme masraflarınızı da karşılayıp karşılamayacağıdır. Kimi yargı sistemleri özellikle insan hakları ve kamu yararı ile ilgili davalarda buna ilişkin düzenlemelere sahiptir.

Bölüm V: Stratejik dava NASIL açılır?

Özet:

Stratejik davanın açılması uzun ve karmaşık bir süreci gerektirebilir ve bu süreç içinde alınması gereken birçok karar vardır. Bu bölüm size avukatın nasıl bulunacağı, seçileceği ve kendisine nasıl ödeme yapılacağı, avukatınızla birlikte davanızı nasıl kanıtlayıp destekleyebileceğiniz ve dava tamamlandıktan sonra sonucunu nasıl takip edeceğiniz gibi konularda yardımcı olacaktır.

1. Avukat nasıl bulunur?

İlk adımlar. Stratejik dava açmanın yerinde bir iş olacağına karar verir vermez atacağınız ilk adım bir avukata danışmak olmalıdır.

Davanın tam olarak nerede açılacağı konusunda net olamama ve alınacak birçok karar olması nedeniyle çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren bir uluslararası kuruluşa ve ilgili yargı alanında deneyimli bir avukatla temasa geçmeniz yerinde olacaktır.

Davayı nerede açacağınızı kararlaştırdığınızda, avukatı nerede arayacağınız ve ne tür bir avukatın davayı en iyi biçimde götürebileceği konusunda da fikir edinarsınız.

Avukat bulma. Aradığınız avukata ilişkin genel bir fikir sahibi olduktan sonra aramaya başlayabilirsiniz. Bu durumdaki avukat sayısı fazla olabileceğinden aşağıda önerilen gruplardan bir bölümüyle temas etmeniz arama alanınızı daraltabilir.

Avukat ağları. Örneğin baro gibi, yargı alanındaki yerel veya ulusal bir avukat ağına başvurarak başlayabilirsiniz.

Hukuksal yardım kuruluşları. Gerek hükümetin gerekse hükümet dışı, belirli alanlarda bilgili hukuksal yardım kuruluşları ve geleneksel hukuksal yardım sunucuları size ücretsiz hukuk danışmanlığı ve hizmetleri sağlayabilir.

HDK'lar. HDK'ların genellikle kendi hukukçuları vardır. Bunlar sizin davanızla ilgilenmek isteyebilirler veya sizi bu amaç açısından daha uygun bir başka firmaya yönlendirebilirler.

Hukuk büroları. Kimi üniversitelerin ve hukuk eğitimi veren kurumların profesörler, avukatlar ve öğrenciler tarafından yönetilen hukuk büroları vardır ve bunlar da yukarıdaki gibi davanızı üstlenebilirler veya sizi uygun bir başka yere yönlendirebilirler.

Yönlendirme. Yönlendirme hukuk alanında çok yaygın bir uygulamadır. Bir hukukçu veya kuruluş size yardımcı olabilecek durumda değilse, kimi tavsiye edebileceklerini sormak her zaman yararlıdır.

Vekili seçme. Davanızı yürütebileceğini düşündüğünüz çeşitli alternatifler ortaya çıktığında, bunlar hakkında daha fazla şey öğrenmeniz ve kararınızı vermeden önce onlarla görüşmeniz gerekir. Karar verirken, bunlarda sınırlı kalmamak kaydıyla, aşağıdakiler dahil çeşitli etmenler dikkate alınmalıdır:

Ücret konusu. En başta ve en önemlisi, avukatın, kuruluşun veya firmanın size vereceği hukuk hizmetleri karşılığında sizden ne talep edeceğini öğrenmek gerekir. Davanın finansmanı konusu aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır; gene de dikkate alınması gereken birkaç husus aktarılabilir:

- Kimi davalarda pro bono vekillik bulabilirsiniz. Bunun anlamı, ihtiyaç duyduğunuz hukuksal hizmetlerin size ücretsiz sağlanmasıdır. Ancak, böyle olduğunda bile, örneğin mahkeme masrafları ve seyahat giderleri gibi davayla ilgili başka masrafları hesaba katmalısınız.
- Aldığınız hukuksal hizmetler karşılığında ücret ödeme durumunuz olduğunda ne kadar ve nasıl vereceğinizi hesaplamanız gerekir. Düz bir ödeme mi, yoksa saat başı mı? Eğer yalnızca davayı kazanmanız halinde mi ödeme yapacaksınız, yoksa sonuç ne olursa olsun ödeme yapmanız gerekiyor mu? Ödemeyi ne şekilde yapacaksınız?

Geri plan ve deneyim. Avukatın, firmanın veya kuruluşun geri planı ve deneyimi konusunda belirli bir fikir edinmeye çalışın. Genel anlamda, yargı sistemlerindeki ve dava açacağınız mahkemelerdeki deneyime; benzer davalar, gruplar veya müvekkillerle daha önce neler olduğuna bakın. Ayrıca, avukatların HDK'larla veya değerli bağlantıları olan başka kesimlerle ilişki ve temasları olup olmadığını araştırın.

- Stratejik davada çocukların da yer alması kendine özgü ve hassas birçok meseleyi gündeme getirebilir. Dolayısıyla, hukuk sistemi içinde çocuklarla çalışma deneyimi olan veya bu alanda uzmanlaşmış hukukçuları veya kuruluşları araştırabilirsiniz.

Kaynaklar. Avukat adaylarına, davanızın yürütülmesinde ne kadar zamana ve kaynağa ihtiyaç duyulacağını sorun. Elleri yeterli imkânlar ve personel var mı? Eğer yoksa dışarıdan yardımı kabul ederler mi? Genel olarak, avukatların davayla ne kadar yakından ilgilenecekleri ve uzmanlar veya başka gruplarla çalışmaya istekli olup olmadıkları konusuna bir fikir edinilmesi de yararlı olacaktır.

Kişisel felsefe. Avukatların işi müvekkillerinin çıkarlarını ön planda tutmayı gerektirse de, işini sahiplenilen veya ez azından davanızı anlayan avukatlar bulmanız önemlidir. Gelecek yıllarda birlikte çalışma durumu olabileceğinden, davanızla ilgili merkezi konularda yakın bir mesai içinde bulunmanız işlerin daha düzgün yürümesini sağlayabilir.

2. Avukatınıza nasıl ödeme yapacaksınız?

Davanızın finansmanı. Birçok yargı sisteminde mahkeme masrafları kısa süre içinde çok artabilir. Stratejik davalar söz konusu olduğunda bu söylenen daha da geçerlilik taşıyabilir; çünkü yeni fikirler veya daha önce hiç rastlanmayan talepler mahkeme hazırlıkları açısından daha uzun araştırmalar gerektirebilir. Bununla birlikte, avukatlarınızla, yalnızca davanın kazanılması durumunda ödeme yapılmasını öngören düzenlemelere gidebilirsiniz veya en iyisi, hiç ödeme yapılmayacak bir yol bulabilirsiniz. Hizmetler için geleneksel ücretlerin ötesinde stratejik davaların finansmanında başvuru yaygın birçok yol vardır:

Pro bono. Özel avukatlar size ücretsiz hukuk hizmeti vermek isteyebilirler. Kimi yargı sistemlerinde bu anlamdaki pro bono etiği yerleşiklik kazanmıştır ve böyle durumlarda size ücretsiz hizmet verecek hukuk firmaları arasında tercih yapma gibi bir imkânınız bile olabilir.

Birçok hukuk firması davaları taramak ve yönlendirmek üzere HDK'lara veya hukuksal yardım kuruluşlarına bakarlar; bu durumda davanız için olası yargı alanlarındaki ilgili kuruluşlarla temasa geçerek yerel hukuk firmaları ve hukukçularla ortaklıkları veya başka tür sevk mekanizmaları olup olmadığını öğrenebilirsiniz. Ücretsiz ilişkilerde bile başka masrafların karşılanması sizin üzerinize düşebileceğini unutmayın.

Hukuksal yardım. Geleneksel anlamdaki hukuk hizmeti kuruluşlarının çoğu kapsamlı bir stratejik davayı yürütme imkânlarından yoksun olsa bile, kimi hukuk kuruluşlarında kalıcı değişikliklerle ilgilenen ve karmaşık davaları üstlenen özel bürolar veya bölümler olabilir. Bu birimler davanızı ücretsiz açıp takip edebilirler.

Duruma Göre veya Koşullu Ücretler. Kimi yargı sistemlerinde Duruma göre veya koşullu ücret düzenlemesine gidilmesine izin verilebilir. Duruma göre yapılan düzenlemede, avukatlarınız sizden toptan veya saat başına ücret istemezler; ödeme, davanın kazanılmasına bağlıdır. Eğer avukatlar davayı kazanırsa, davalı tarafın davacı tarafa verdiği zararın karşılığı olarak yargıcın, kurulun veya hakemliğin takdir ettiği tazminatın belirli bir yüzdesine hak kazanırlar. Dava kaybedilirse de avukatlar hiçbir şey almayabilirler. Ücretin duruma göre verileceği bir düzenlemede, alınan tazminata göre verilecek ücret de azalabilir veya çoğalabilir; ancak dava kazanılmışsa mutlaka bir ödeme yapılması gerekir.

Bu yaklaşım çoğu kez önemli miktarda tazminat talebini gerektirdiğinden, mahkemeden daha yenilikçi bir çözüm talep ettiğiniz durumlarda koşullu ücretlendirme pek anlamlı olmayabilir.

Sigorta. Davanız için hukuksal masraflar sigortası yaptırabilirsiniz. Bu sigorta sayesinde, davayı kaybetmiş olsanız bile hukuksal masraflarınızın en azından belirli bir yüzdesi karşılanır. Ancak, böyle bir sigorta çok pahalı olabilir; üstelik açtığınız dava riskli veya çok yeni bir türde ise sigortaya kimse yanaşmayabilir.

3. Davanızı nasıl ispatlarsınız?

Araştırmaya başlama. Davaya konu olan olayın titizlikle ve baştan sona incelenmesi mahkemede başarıya götürecek stratejinin belirlenmesinde kritik önem taşır. İlk adım olarak, davanızla ilgili dışarıya açık bütün bilgi ve belgeleri toplamalısınız. Bunun kapsamına gazete ve dergi yazıları, medya ve akademi raporları, istatistikler, araştırmalar ve bilimsel değer taşıyan diğer belgeler girer.

Bu geri plan bilgilerini sağlam biçimde kavradığınızda bir sonraki adım olarak düşüneceğiniz iş, davanızın özünü oluşturan durumlar ve olaylara ilişkin bilgi veya deney sahibi kişilerle temas edip konuşmaktır. Davacılar için ve davanız açısından bir tehlike oluşturmuyorsa, davacıların arkadaşları, aile üyeleri ve meslektaşlarıyla konuşabilirsiniz; hükümet yetkilileri ve diğer yetkililerle görüşebilirsiniz; yöredeki diğer avukatlara ve hukukçulara yönelebilirsiniz ve davanızla ilgili tanıklık durumu veya bilgisi olan herkese başvurabilirsiniz. Bununla birlikte, her şeyi bilemeyeceğinizi, dava bir kez açıldıktan sonra resmi kanallardan daha fazla şey öğrenme imkânınız olabileceğini unutmayın.

Gizlilik. Her yerde ve her zaman olduğu gibi, avukatlarla potansiyel veya fiili müvekkiller arasındaki her tür iletişimin gizliliğine kesin özen gösterilmelidir. Davanızdaki davacıları tehlikeli durumlara düşürmek istemeyeceğinizden araştırmalarınız sırasında bu ilkeye dikkat edin ve avukatınıza danışmadan ve davacının iznini almadan dava veya müvekkil hakkında

kimseye bilgi vermeyin. Öyle durumlar olabilir ki, bir dava açmak üzere olduğunuzu başkalarına söylemeniz bile gizliliğin ihlali anlamı taşıyabilir.

Kayıt tutma. Araştırmalarınızı yazılı olarak belgeleyip öyle yol almanız çok önemlidir. Bulabileceğiniz yayınlanmış ve yazılı bütün belgelerin birer kopyasını saklayın. Yapacağınız görüşmelerde veya saha ziyaretlerinde not alın ve resim çekin; mümkünse bunları kayda geçirmek için izin isteyin. Araştırmalarınız sırasında edindiğiniz her tür bilginin kaynağını bir şekilde kaydedin. Bilgileri toplamada ve muhafaza etmede ne kadar düzenli olursanız dava boyunca bunların bulunup kullanılması da o kadar kolay olur.

Çocuklar ve araştırma. Çocukların da dahil olduğu olayları araştırırken her zamankinden daha titiz olmalısınız. Özellikle, davacı çocukların ana babaları, öğretmenleri ve yetkili diğer kişilerle konuşma çok hassas kimi meseleleri gündeme getirebilir. Çocuğa zarar vermekten, onun aile ve okul ilişkilerini aksatmaktan kaçınmak için, çocuk davacılarla görüşmek istediğiniz kişilerin kimler olduklarını ve araştıra öncesinde neleri öğrenmek istediğinizi tam olarak anlatın.

Davayı açma. Araştırmalarınız sonucunda iddialarınızı kavrayıp açıklamaya yetecek bilgi edindiğinizde hukuksal işlemleri başlatmayı düşünebilirsiniz. Bir hukuk davasının nasıl açılacağı, ilgili yargı sistemi ve alanında geçerli yasalar, yönetmelikler ve uygulamalarla belirlenmiştir. Gene de muhtemelen sizden iddia ve taleplerinizi içeren belge istenecektir. Davayı resmen açmadan önce ilgili bütün kurallara bakın. Kimi sistemler çok resmi ve ayrıntılı belgeler isterken diğerleri için yalnızca imzalı bir belge yeterli sayılır.

İhbarname. Davanızı açtıktan sonra muhtemelen belgelerinizi savunma tarafına göndermeniz gerekecektir. Böylece davalılar kendilerine karşı neden dava açıldığını öğrenme fırsatı bulabileceklerdir. Bunun için, dava dosyanızın bir kopyası doğrudan veya mahkeme kanalıyla karşı tarafa iletilebilir. Eğer davanızı savunma tarafının fiillerinin veya ihlallerinin gerçekleştiği alanda yetkili bir mahkemede değil de başka bir mahkemede açıyorsanız, o zaman belgeleri karşı tarafa mahkeme kanalıyla iletmeniz güç olabilir. Dolayısıyla, dava belgelerini karşı tarafa iletmezseniz, muhtemelen davalı tarafın yetkili mahkemesinde ilerleyemezsiniz. Eğer durum böyle ise davayı ihlallerin gerçekleştiği veya davalı tarafın ikamet ettiği yerde açmanız gerekebilir.

Keşif. Yargı sistemlerinin çoğunda davayı ilk açtığınızda bir araştırma veya keşif süresi tanınır. Bu süre içinde karşı taraftan belge ve bilgi alma fırsatınız olacak, buna karşılık karşı taraf da sizden bilgi ve belge alabilecektir. Karşıtlarınızdan daha fazla bilgi aldıkça, sahada daha somut sorular ve amaçlarla araştırmanızı sürdürüp davanızı daha da geliştirebilirsiniz.

İspat. Mahkemenin kararını verebilmesi için davanızı ispatlayacak kanıtlar sunmanız gerekecektir. Yukarıda tartışıldığı gibi, kanıt kuralları yargı sistemlerine göre önemli farklılıklar gösterir ve araştırmalarınız sırasında bunu iyice öğrenmeniz gerekir. Bu kuralları dikkate alarak, mahkemenin dikkatini araştırmalarınız sırasında öğrendiğiniz davayla ilgili hususlara çekersiniz.

Tanıklar. Davanızla ilgili hususları bilen, gören veya bunlarla ilgili deneyimi olan kişiler tanık olarak işlev görebilirler. Genel olarak, tanıklar mahkemeye çıkarlar ve bu sırada sizin ve karşı tarafın avukatları ve yargıç tanıklara soru yöneltme fırsatı bulur. Eğer davadaki diğer taraflar da bunu uygun görürse, bir tanıkla mahkeme dışında da görüşüp bu görüşmenizi kayda çalabilirsiniz.

Davanızda kimin tanıklık edebileceğini düşünün ve bu kişilerle sürecin başında temasa geçin. Davanızdaki davacılar ve savunma tarafından da tanıklık etmelerini isteyebileceğinizi unutmayın. Tanıklara yöneltmeyi düşündüğünüz soruları; onlarla tartışmak istediğiniz belgeleri ve diğer kanıtları iyice düşünün. Biri tanığı mahkemeye getirmeden veya onlara kayda alınacak soruları yöneltmeden önce, bu kişinin sürecin nasıl işlediğini ve kendisinden neler beklendiğini bilmesi gerekir.

- Tanıklık hayli stresli bir iş olabilir ve özellikle genç tanıklarla birlikte çalışmak gerek çocuklar gerekse mahkeme için birtakım sorunlar yaratabilir. Çocukların, özellikle ailedeki kişiler ve yetkililer işe karışmışsa nahoş olaylar hakkında konuşmaları çok güç olabilir. Dahası, zaten yetişkinler için de zor kavranın hukuk süreçlerinin çocuklar tarafından kavranması da güç olacaktır. Gerçekten de çocuklar yargı sistemindeki aktörlere, süreçlere ve kavramlara çok daha yabancıdırlar. Eğer çocuk tanıkla iş yapacaksanız süreci net ve onun anlayabileceği biçimde anlatmanız önemlidir. Çocuk tanığın mahkemede konuşmasına sıra geldiğinde, pek çok mahkemenin çocuk tanık dinleyecek şekilde düzenlenmediğini ve yargıçların da çocuğun söylediklerine kuşkuyla bakabileceklerini unutmayın. Bununla birlikte, daha yakın zamanlarda kimi yargı sistemleri çocukların tanıklığı için özel düzenlemeler yapmıştır. Bu durumda, davanızın görüleceği mahkemenin çocuklar için özel kurallar getirip getirmediğini, bu bakımdan kimi özel düzenlemeler yapmış olup olmadığını araştırın.

Çocukların mahkeme salonuna getirilmesi ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız Avrupa Konseyi'nin çocuk dostu yargı web sitesi:

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/default_en.asp

Kanıtlar. Elinizde yazılı veya fotoğraflı belgeler, bilimsel çalışma ve araştırmalar, ses ve görüntü kayıtları veya fiziksel kanıtlar bulunuyorsa, bunları doğrudan mahkemeye sunabilirsiniz. Kimi yargı sistemlerinde, davadaki rolü sunmak istediğiniz kanıtlarla ilgili olan tanığa soru yöneltirken bu kanıtları mahkemenin dikkatine sunmak mümkündür. Kanıtları temin eden kişiyi beraberinizde mahkemeye getirin ki mahkeme kanıtların ne ölçüde güvenilir ve inandırıcı olduğunu değerlendirebilsin.

Uzmanlar. Eğer uzmanların görüşünü almışsanız, bu uzmanlar mahkemeye rapor sunabilirler veya uzman tanık olarak görüşlerini dile getirmek için yargıcın önüne çıkabilirler. Başka herhangi bir tanıkta olduğu gibi, mahkeme önüne çıkmadan önce gerekli soruları sorarak uzmanlarla sıkı bir hazırlık dönemi geçirmelisiniz.

Strateji. Mahkemeye giderken ve mahkeme sırasında benimsenecek strateji ve taktikler başarı açısından kilit önemdedir ve bunların sorumluluğu da büyük ölçüde avukatlarınızın üzerine düşer. Bununla birlikte işin bu yönü davanızdaki genel stratejinin yalnızca bir parçasıdır. Kapsamlı bir tanıtım-savunu vizyonu oluşturmalsınız. Bu vizyon, konuya uluslararası planda dikkat çekilmesini ve geniş destek sağlanmasını da içermelidir. Davanızdaki konularla ilgili olarak mahkemeleri ve hukukçuları yerel, ulusal ve uluslararası ölçeklerde eğitmeyi hedefleyebilirsiniz.

Davada karar verildikten sonra da bir takip stratejinizin olması gerekir. Unutmayın ki peşinde koştuğunuz dava, ne kadar çığır açıcı veya sembolik anlam taşırsa taşısin, basit bir mahkeme kararının ötesinde çok daha uzun ve kapsamlı bir mücadele gerektirecektir.

Çözüm. Pek çok durumda, davanızın yargı yolu dışındaki yollardan çözüme bağlanması stratejik davanın amaçlarına uygun düşmeyebilir. Çünkü böyle bir durumda ilerisi için içtihat oluşmaz. Bununla birlikte, yargı dışında çözüm stratejik veya pratik gerekçelerle daha iyi bir seçenek oluşturabilir. Konunun çözüme bağlanmasına karar vermişseniz, salt konuyla ilgili mağdur veya mağdurların ötesine geçecek çözüm ve telafi yolları üzerinde konuşmayı düşünün. Bu işe, karşı tarafı, hükümeti ve kamuoyunu da aktif biçimde katabilirsiniz. Ayrıca, eğer buna izin veriliyorsa, varılan anlaşmayı yargıya ileterek ve koşulları medyayla tartışarak, ulaşılan çözümü kamuoyuna duyurmayı düşünmelisiniz. Çözüm, tanıtım-savunu ve reform hareketlerinin başlatılmasında değerli bir araç olarak işlev görebilir ve ayrıca benzer durumlarda karşı tarafın ileride neden olabileceği zarar ve ziyanın önlenmesine hizmet edebilir.

Kaybetme. Eğer davanızın mahkemede başarılı olamayacağını düşünüyor olsanız bile her şey yitirilmiş değildir. Daha en baştan veya kaybedebileceğinizi anladığınızda farklı tanıtım-savunu stratejileri benimseyebilirsiniz. Mahkemelerin izlenmesi ve sistemde reform yapılması çağrılarında bulunup yerel, eyalet veya ulusal yönetimlerin de yardımıyla bir kararı mahkeme dışında etkisiz bırakabilirsiniz. Davayı açtığınız yargı sisteminden destek bulamıyorsanız tanıtım-savunu işini onun sınırları dışına taşıyabilirsiniz. Uluslar arası baskılar da sosyal değişimin gerçekleştirilmesinde araçsal olabilir.

4. Davanızı başka nasıl destekleyebilirsiniz?

Mahkemenin dostları bilgilendirmesi. Kimi yargı sistemleri HDK'lara, hükümetlere, ticari derneklere, şirketlere veya ilgili diğer taraflara mahkemenin dostları olarak hukuksal bilgilendirme yapma, davacının veya davalının yanında konum alan “mahkemenin dostları” tarafından hazırlanan raporları sunma imkânı tanımaktadır.

Bu tür bilgilendirmelerin kabul edildiği yargı sistemlerinde, davanızı destekleyen grupları mahkemeye yazılı rapor sunmaya çağırabilirsiniz. Ancak, taraf olmayanların verebilecekleri raporlara belirli sınırlar getirildiği durumlar da olabilir. Böyle durumlarda destekleyici raporların kimlerden isteneceğini titizlikle düşünmelisiniz. Potansiyel katkıcıların profilini, çevrede bıraktıkları izlenimleri, kurumsal bilgilerini, prestijlerini, davanızı hangi misyon ve gerekçeyle desteklediklerini ve yapabilecekleri katkıların kalitesini ve önemini değerlendirmelisiniz.

Örnekler:

1. **Birleşik Devletler:** İnsan Hakları İzleme Kuruluşu, ABD hukuk okulunun yardımıyla, ceza alan göçmenlerin sınır dışı edilmeleri ile ilgili olarak Inter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesine getirilen bir davada an amicus curiae brifingi vermiştir.

Ayrıntılar için: <http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=14053>

2. Avrupa: **Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri** amicus curiae brifingleri verebilmektedir.

Ayrıntılar için: http://www.coe.int/t/commissioner/Activities/mandate_en.asp

Eğitim. Eğer davanızın içeriği yeniyse ve ilgili yargı sisteminde görev yapan yargıçlar ve hukukçular fazla deneyimli değilse, dışarıdan uzmanlar tarafından yürütülecek eğitim

programları sunabilir, bunları düzenleyebilir veya bunlar için tanıtım-savunu çalışmasında bulunabilirsiniz. Bu eğitimler, çocuklarla ilgili konuları, insan haklarını, uluslararası hukuku veya hukukun davanızla özellikle ilgili olan yeni gelişen alanlarını kapsayabilir.

Medya. Stratejik dava, medyayı da etkileyip sürece katmanın son derece elverişli bir araçtır. Medya, hem hukuk davası hem de genel olarak güttüğünüz amaçla ilgili duyarlılık yaratmanız için bir platform sağlar. Eğer davanıza kamuoyu oluşturmayı becerebilerseniz, bu duyarlılık aynı zamanda desteğe de dönüşebilir. Davanız yerel veya ulusal ölçekte popüler olmasa bile, uluslararası medya sizin içinde bulunduğunuz yargı alanının ötesine geçen yaygın bir desteği harekete geçirebilir.

Davanızı ilk açtığınızda veya daha sonra başlıca adımlar atıldığında, bir basın açıklaması yaparak veya başka yollardan yerel, ulusal ve uluslararası medya kanallarını harekete geçirebilirsiniz. Kimi durumlarda, çabalarınıza destek olabileceklerini düşündüğünüz siyasetçilerle temasa geçmek de yerinde olabilir. Her zaman olduğu gibi, hukuk stratejiniz olsun, avukatlar ve müvekkillerle iletişiminiz olsun özel ve gizli kalmalıdır.

Çocuklar göz önünde olduğunda. Medyayla ilişkiler, çocuklar açısından çok ürkütücü olabilir ve hukuk davasının kendisinin doğası gereği kamuya açık bir süreç olduğunu unutmamalısınız. Bu söylenen stratejik davalar için özellikle geçerlidir; çünkü bu tür davalarda asıl amaç çoğu kez insan haklarına yönelik ihlallere ulusal veya uluslararası planda dikkat çekmektir. Bu duyarlılıklar nedeniyle, eğer haberciler ve basın mensuplarıyla görüşürüleceklerse davanızdaki herhangi bir çocuğu buna hazırlamanız önem taşır. Eğer birlikte çalıştığınız çocuklar medyayla herhangi bir ilişki istemiyorlarsa, bunun için kimi yargı sistemlerinde çocukların kimliklerinin açıklanmaması talebinde bulunabilirsiniz. Davanın diğer yönleri kamuoyuna açıklanırken bu konu gizli tutulabilir.

HDK'lar, Akademisyenler ve diğer insan hakları uzmanları. Muhtemelen davanıza yardımcı olup destek vermek isteyen çeşitli gruplar ve kişiler olacaktır. HDK'lar, davanıza ilişkin kampanya yürüterek, diğer destekçilerle ağ oluşturarak, hukuksal ve diğer konuları araştırarak ve sahadan bilgi toplayarak çok değerli yardımlarda bulunabilir. Akademisyenler geniş araştırma olanaklarına sahiptirler ve davanızdaki konularla ilgili yazılar yazabilirler, toplantı ve konferanslarda söz alıp konuşabilirler veya hukuk ve insan hakları çevrelerinde duyarlılık geliştirici çalışmalar yapabilirler.

Ulusal insan hakları kuruluşları (bakınız <http://www.crin.org/GMI/Ombudsperson.asp>) kütüphaneleri hizmete sunabilir, genel tavsiyelerde bulunabilir ve ilgilenen diğer gruplarla bağlantı sağlayabilir. İnsan hakları savunucuları ve uzmanları ise kendi deneyimlerini paylaşarak dostane tavsiyelerde bulunabilir. Bu arada hiç kuşkusuz davacıların ailelerinden, dostlarından ve topluluklarından gelebilecek desteği de mutlaka hesaba katmak gerekir.

5. Davanız karara bağlandığında takibi nasıl yaparsınız?

Uygulama/İzleme. Bir davanın mahkemede çözüme bağlanması veya kazanılması, stratejik davanın sağlamayı amaçladığı kapsamlı toplumsal değişimin yalnızca başlangıcıdır. Nitekim mahkeme kararlarının ve çözüme ilişkin düzenlemelerin fiilen uygulanması tarihsel olarak stratejik davalarda yer alanların önlerindeki en büyük mesele olagelmıştır. Unutmayın ki stratejik davanın amacı kalıcı reformdur ve bunların uygulamada kalması için yargı kararlarına ve çözümlere uygun davranılmasını sürekli izleme zorunluluğu doğabilir.

Yaptırımlar. Belirli bir yargı alanında veya belirli bir savunma tarafına karşı uygulanmayan yargı kararlarından veya emirlerinden oluşan bir tarihçe, örüntü veya uygulama bulunuyorsa, kaybeden tarafların yargı kararına uymaması durumunda gerçekçi ve kolaylıkla uygulanabilir yaptırımlar için mahkeme emri veya kararı isteyebilirsiniz. Bu çerçevede gözetim veya izleme programlarının devreye sokulması veya ceza mahiyetinde parasal tazminat gibi yaptırımlar gündeme gelebilir.

Yardım. Kararın izlenmesinde ve uygulanmasında yargı alanı içindeki ilgili diğer kuruluşlardan yardım istemek anlamlı olabilir. Eğer bu kuruluşlar hükümetlerin veya diğer savunma taraflarının davranışlarını mahkeme kararı doğrultusunda değiştirmedikleri yolunda bildirimde bulunursa, bu uymama örneklerini belgelemelerini ve ilgili tarafları size veya avukatlarınıza bildirmelerini isteyebilirsiniz. Başka gruplar da, mahkemece uygun görülen hizmetleri sağlayarak veya durumdan etkilenen topluluk üyeleriyle görüşüp durumlarının iyileşip iyileşmediğini sorarak mahkemeden çıkarttığınız kararın fiilen uygulanmasına aktif biçimde yardımcı olabilirler.

Devamlı tanıtım-savunu. Tanıtım savunu çalışmaları sürekli kılınmadan mahkemede kazanılan herhangi bir başarı çabucak unutulabilir veya daha kötüsü hiç umursanmayabilir. İster kazanın ister kaybedin, dava sonrası tanıtım-savunu çalışması stratejik davanın hedefleri açısından temel önemdedir. Bu nedenle, hükümet politikalarının iyileştirilmesi; davanızın ana teması doğrultusunda daha etkili yardım, eğitim ve hizmet programları için çaba göstermeyi kesmemeniz gerekir. Özellikle etkilenen topluluklardaki taban örgütlenmeleri ve genel olarak yargı sistemiyle bağlantılar, çabalarınızın başarıya ulaşmasında büyük rol oynayabilir.

Bölüm VI: Stratejik dava açılması NİÇİN gerekebilir?

Özet:

Stratejik dava, tanıtım-savunu çalışmalarında yaratıcı ve güçlü bir araçtır. Ancak, her durumda en iyi veya en uygun seçenek bu olmayabilir. Stratejik dava açılması kuşkusuz kendi başına heyecanlı bir serüven oluşturabilir; ancak buna karar vermeden önce durumu titizlikle gözden geçirmek gerekir. Bu son bölüm, kovaladığınız iş bakımından stratejik davanın neler sağlayabileceği, hangi güçlüklerle karşılaşabileceğiniz ve aynı sonucun başka yollardan da elde edilip edilemeyeceği gibi konuları ele almaktadır.

1. Stratejik dava neyi sağlayabilir?

Hukukun Üstünlüğü. Stratejik davanın en net hedefi, yargı sistemindeki mevcut yasaları bir şekilde değiştirmektir. Halen mevcut yasaların uygulanmasını sağlama, henüz sınanmamış yasaları netleştirme, kaldırılması gerektiğini düşündüğünüz yasaları sorgulama veya yeni yasal düzenlemelere gidilmesi gibi hedefler dahil, stratejik dava insan haklarını savunmak ve güvence altına almak, yasaların belirli bir toplumdaki davranışlar üzerindeki kontrol biçimini değiştirmek amacıyla mahkemelerin gücünden ve yetkisinden yararlanır.

Yasaların uygulanması. Eğer bir yargı sisteminde yasalar olduğu halde bu yasalara uyulmuyorsa, durumun düzelmesi ve yasaların uygulanması için bu duruma dikkat çekmek üzere stratejik dava açabilirsiniz. Söz konusu yargı alanında yaşayan insanlar belirli haklara ve korumalara sahip olsalar bile, eğer bu korumadan fiilen yararlanamıyor ve haklarını kullanamıyorlarsa kâğıt üzerinde var olanın fazla anlamı olmayacaktır.

Yasaların netleştirilmesi. Halen mevcut bir yasanın netleştirilmesi için stratejik dava açabilirsiniz. Stratejik dava, yasanın ve sistemin nasıl işlediğine ilişkin daha iyi bir yorum ve anlayış getirerek genel olarak yasanın veya hukuk sisteminin gücünü artırır.

Yasaların sorgulanması. Muhtemelen, stratejik davaların çoğu hakları veya korumaları ihlal eden yasal düzenlemelere veya politikalara karşı açılacaktır. Stratejik dava, bu tür yasaların fiilen uygulanmasını engelleyebilir, bu tür yasaları kadük bırakabilir veya hükümetlerle diğer savunma taraflarını politika ve uygulamalarını değiştirmeye zorlayabilir.

Yeni yasalar. Stratejik dava mevcut yasal düzenlemelerdeki boşlukları ortaya çıkarabilir; bu arada yeni yasalara ve içtihada önayak olabilir. Gelecekteki davalar için zemin oluşturabileceği gibi, yeni politika ve uygulamaların devreye girişini hızlandırarak hak ihlallerini önleyebilir veya fiilen başka koruma mekanizmaları sağlayabilir.

Tanıtım-savunu. Stratejik dava, tanıtım-savunu, dava veya hedefinizi öne çıkarma açısından mükemmel bir araç olabilir ve tek bir dava bile bu bakımdan çarpıcı bir etki yaratabilir. Mahkeme salonundaki tanıtım-savunu stratejik davanın yalnızca bir parçasıdır ve davanız size mesajınızı medyaya, kamuoyuna ve yönetimlere iletmeniz için fırsat sunar.

Farkındalık. Stratejik dava can bir meseleyi veya konuyu, kimi durumlarda genel medya kampanyalarının yapabileceğinden daha az maliyetle gündeme getirebilir. Bu ilgi genel anlamda farkındalığı artırırken açık tartışmayı alevlendirebilir. Birçok yargı sisteminde yargı süreçlerinin açık ve kamusal niteliği düşünüldüğünde, bu durum aynı zamanda ilgili tüm

tarafları ve kuruluşları medyada öne çıkartarak davanıza ivme katabilir. Değişen kamusal tutumlar, kazanılan başarıların gerçek yaşamda etkili olup hissedilmesine yardımcı olabilir.

- Stratejik dava aynı zamanda davanızın ardında yatan adaletsizlikleri herkesin görebileceği şekilde ortaya koyar. Eğer yargıda kaybetmeniz bile bu adaletsizlikleri gene öne çıkarabilirsiniz ve daha sonraki girişimlerin başarı kazanmasını sağlayacak temelleri atabilirsiniz.

Eğitim. Stratejik dava, mahkemeleri ve hukuk alanında görev yapanları davanız ve mevcut yasaların bununla ilgili başarısı veya başarısızlığı konusunda eğitebilir. Farkındalık artıp yaygınlaştıkça, davanız, mahkeme içinde ve dışında örgün eğitim programlarının konusu bile olabilir.

Reform. Stratejik dava, hükümet üzerinde sosyal değişim veya hukuk reformu için basınç oluşturacak şekilde örgütlenmelerinde insanlara yardımcı olabilir. Bu basınç, yargı sisteminin hem içinden hem de dışından gelebilir. Stratejik dava pek çok durumda uluslararası planda tartışma konusu olur. Stratejik hukuk davaları fiillerinden dolayı hükümetleri sorumlu mevkilere yerleştirebilir, toplulukları harekete geçirebilir, kamusal tutumları değiştirebilir ve hakları ihlale uğramış kesimleri reforma yönleltebilir.

2. Stratejik davanın güçlükleri nelerdir?

İçtihat. Stratejik dava açmanın başlıca gerekçelerinden biri de gelecekte başarılı olabilmeleri için benzer davalar için içtihat oluşturmaktır. Az önce de ele alındığı gibi, davanızın yaratacağı etki, bu davayı açtığınız yargı sisteminde benimsenmiş hukuka bağlıdır. Eğer davanızın sonucu gelecekteki davacılar için pek az anlam taşıyacaksa, böyle bir dava açmadan önce birkaç kez düşünmeniz gerekir.

En yüksek mahkeme. Ağırlıklı olarak içtihadı dayalı sistemlerde davanız, mevcut en yüksek mahkeme tarafından değerlendirilmedikçe büyük bir etki yaratmayabilir. Temyiz işlemleri çeşitli yollardan gerçekleştiğinden, her durumda en üst mahkemeye gitmeniz mümkün olmayabilir.

Kaybetme. Unutmayın ki, davayı kaybetmeniz halinde gelecekteki davalar için olumsuz bir içtihat ve yol oluşturmuş olursunuz. Davayı kaybetme, zararlı bir yasa veya uygulamayı daha da pekiştirip güçlendirebilir ve bu da işlerin daha kötüye gitmesi demektir. Buna karşılık, haksızlığı çok net görülen bir dava kaybı da genel davanızı olumlu yönde etkileyebilir.

Maliyet. Stratejik dava inanılmaz ölçüde maliyetli, bir tanıtım-savunu kampanyası başlatmanın veya bir konuya dikkat çekmenin pahalı bir yolu olabilir. Harçların ve masrafların önceden kestirilmesi güç olabilir ve bu masrafların yüksekliği caydırıcı bir işlev de görebilir. Ayrıca, davayı kaybetmeniz durumunda kazanan tarafın masrafları da üzerinize yığılabilir. Eğer davanıza bakacak maliyet sorunu çıkarmayan bir danışman veya gönüllü avukatlar bulamazsanız en iyisi elinizdeki kaynakları tanıtım-savununun daha az masraflı ve daha öngörülebilir yollarına yöneltmektir.

Kontrol. Hem davacıları hem de avukatları kampanyaya dahil ettiğinizden stratejik davanın kontrolü çok güç olabilir. Stratejik bir davadaki davacıların böyle bir işe başlarken ideal çıkış noktaları olmaması anlayışla karşılanabilir. Aralarından bir bölümü korkabilir, beyanlarında

tutarsızlık gösterebilir, ellerindeki kaynakları az olabilir ve hukuk sürecini kavrayabilecek eğitimi almamış kişiler de olabilir. Özellikle işin içinde bu durumda çok fazla davacı varsa, davanın yürütülmesi kolay olmayabilir. Avukatlar da bir başka uyuşmazlık kaynağı olabilir. Örneğin, avukatların yaptıkları tavsiyeler veya kılavuzluk sizi her durumda tatmin etmeyebilir ve siz de tanıtım-savunu stratejiniz üzerinde daha fazla denetim kurmak isteyebilirsiniz.

Tarafsızlığın olmaması. Mahkemelerin hükümetten gerçek anlamda bağımsız olmadığı durumlarda, yasaların işleyişini değiştirmek amacıyla stratejik dava açmanın fazla anlamı olmayabilir. Bunun yerine, duruşma sürecinin hayhuyu yerine yasaları, politikaları ve uygulamaları değiştirmesi için doğrudan yönetime başvuruda bulunmanız daha anlamlı olabilir.

Etki. Her hukuk davasında belirli bir risk vardır ve sonuç önceden garanti edilemez. Mahkemede kazansanız bile, yeni hakları, yasaları, uygulamaları ve politikaları pratikte yaşama geçirecek sistem ortada yoksa bu kazanımın etkisi de çok sınırlı kalır. Önemli bir başka nokta da şunu akılda bulundurmaktır: Mahkemenin verdiği karar kamuoyunun genel yönelimini yansıtmayabilir ve bu yüzden fiili değişim için pek az destek bulabilirsiniz. Eğer karara karşı yaygın bir muhalefet varsa, hükümet yeni bir yasa veya kural kazandığınız davayı bütbütün geçersiz hale getirebilir. Eğer davanızın topluluk içinde veya davayı getirdiğiniz yargı sisteminde pek az etkili olacağı yolunda endişeniz varsa, önce destek kazanıp değişimin zeminini oluşturmak üzere tanıtım-savununun başka yollarına başvurabilirsiniz.

Zarar riski. Stratejik dava uzun sürebilir, meşakkatli bir süreç olabilir ve davacılara yönelik psikolojik, hatta fiziksel zarar ciddi boyutlara ulaşabilir. Stratejik dava kapsamlı sistemik değişiklikler getirebilmesine karşın, davanızdan doğrudan etkilenecek insanları da düşünmelisiniz.

- Özellikle davanızda çocuk davacılar yer alıyorsa (ki bunlar kolaylıkla zarar görebilir) ve çocuklar üzerinde olumsuz etki olasılığı varsa davayı açmadan önce iyi düşünün.

3. Stratejik dava doğru karar mı?

Tanıtım-savununun diğer biçimleri. Stratejik dava, peşinden koştüğunuz amacı gerçekleştirmenin yollarından yalnızca biridir. Stratejik dava açıp açmama konusunda kararınızı verirken, elinizdeki kaynaklarla başka yolları denemenin mümkün olup olmadığını iyice düşünün. Örneğin duyarlılık geliştirici kampanyalarla, lobi faaliyetleriyle, topluluğa yönelik etkinliklerle veya hukuk davasının masrafları ve kestiremezliğinden uzak başka yollarla aynı veya benzeri sonuçları alabilecek durumdaysanız, o zaman kaynaklarınızı mahkeme kanalı dışındaki tanıtım-savunu çabalarına yönlendirmeniz yerinde olacaktır.

Mücadelenin sürdürülmesi. Stratejik dava, toplumun dokusunu değiştirecek, gerçekten yenilikçi ve çığır açıcı zaferler getirebilir. Ne var ki, sonuçlar belirsiz olacak ve etkisiz kalacaksa, maliyeti yüksek ve tutulmayan bir iş de olabilir. Durumu nasıl değerlendirirseniz değerlendirin, stratejik dava tanıtım-savunu açısından son derece ilginç ve yaratıcı bir yoldur. Stratejik dava açmaya karar verseniz de vermeseniz de, başka her şeyden önemli olan davanızı destekleyecek en iyi yolu bulmak ve mücadeleyi sürdürmektir.

Ek 1: Referanslar

Lawrence G. Albrecht et al., Uluslararası İnsan Hakları, 39 Uluslararası Law 517 (2004).

Catherine Albiston, Hukukun Üstünlüğü ve Dava Süreci: Kazanarak kaybetme Paradoksu 33 Law and Society Review 869 (199).

Xiaoping Chen, Hakların Savunusunda Zorlu Yol: Çin’de Hukukun Üstünlüğünün Gelişiminde Kestirilemez bir Gelecek, 14 Transnational Law and Contemporary Problems 221 (Güz 2006).

Çocuk Hakları, Hukuksal Girişimlerde Bulunulması: Yeni bir davanın araştırılması, Kanıtlanması, Sürekli izleme, Reform sonuçları, Hukuk davaları, bakınız: <http://www.childrensrights.org/site/PageServer?pagename=lainitiating>.

Matthew Diller, Altın Çağda Yoksulluk Avukatlığı, 93 Michigan Law Review 1401 (Mayıs 1995).

Ariel E. Dulitzky ve Luguely Cunillera Tapia, Inter-Amerikan İnsan Hakları Sisteminde Çocukların Uluslararası Korunmasıyla ilgili Hükümet Dışı Perspektif, 8 Journal of Transnational Law and Policy 265 (Bahar 1999).

Avrupa Roman Hakları Merkezi, Avrupa’da ırk ayrımcılığı ile ilgili stratejik dava: ilkelerden uygulamaya, bakınız: <http://www.essex.ac.uk/armedcon/story-id000699.pdf>.

Uche U. Ewelukwa, Sokak Çocuklarının Haklarının Bölgesel veya Uluslararası Forumlarda Savunulması: Eğilimler, Seçenekler, Engeller ve Açılımlar, 9 Yale Human Rights and Development Law Journal 85 (2006).

Malgosia Fitzmaurice, Çocuğun Temiz Ortam Hakkı, 23 Southern Illinois University Law Journal 611 (1999).

Sanford J. Fox, Çocuk Haklarının Korunmasında Amerikan Hukuk Sisteminin Ötesinde, 31 Family Law Quarterly 237 (Yaz 1997).

Margarita Ilieva, Stratejik Hukuk Davası: HDK’ların Rolü, bakınız: http://www.essex.ac.uk/armedcon/story_id/000697.pdf

Uluslararası Hukuk Derneği, Rio de Janeiro Konferansı (2008), Uluslararası Sivil Davalar ve Kamu Çıkarı, Ulus Ötesi Grup Faaliyetleri: Rapor ve Karar, bakınız: <http://www.ila-hq.org/>

Rhona Kaplan, Hunter Sosyal Çalışmalar Okulunda Bakıcı Ailelik ve Kalıcılık Planlaması Ulusal Kaynak Merkezi, Information Packet: Child Welfare Class Action Lawsuits, bakınız:

<http://www.hunter.cuny.edu/socwork/hrcfcpp/downloads/cw-class-actionlawsuits.pdf>

Dr. Svitlana Kravchenko, Doğu Avrupa’da Çevre Hukukunun Yurttaş Uygulaması, 10 Widener Law Review 475 (2004).

Marcia Robinson Lowry ve Sara Bartosz, Çocuklar Neden Hala Avukata İhtiyaç Duyuyor, 41 University of Michigan Journal of Law Reform 199 (Güz 2007).

Tara J. Melish, “Daha azı Daha Çok Olarak” Yeniden Düşünmek. Tez: Amerika Kıtasında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Ulus Üstü Hukuka Taşınması, 39 New York University Journal of Uluslararası Law and Politics 171 (Kış 2006).

Colm O’Cinneide, Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonu: Yeni ve Belirsiz Zamanlar için Yeni bir Kurum, 36 Industrial Law Journal 141 (Haziran 2007).

Frank B. Cross, Gay Politikaları ve Öncüller, 103 Michigan Law Review 1186 (Mayıs 2005).

Kamu Hukuku Girişimi, Columbia Üniversitesi Budapeşte Hukuk Merkezi, Kamu Politikası Tanıtım-Savunusu: Stratejik Hukuk Davası ve Uluslararası Tanıtım-Savunu, bakınız: http://www.essex.ac.uk/armedcon/story_id/000698.pdf

Rachel Sieder, Guatemala’da Yargı ve Yerli Hakları, 5 Uluslararası Journal of Constitutional Law 211 (Nisan 2007).

Roger Smith, İngiltere ve Galler Deneyimi: Sınanacak dava stratejileri, kamu yararına açılan davalar, insan Hakları Yasası ve hukuk HDK’ları, bakınız: http://www.essex.ac.uk/armedcon/story_id/000696.pdf

SOLID Eğitim Programı: Davalarla ilgili bir HDK Stratejisinin Geliştirilmesi ve Ulusal Düzeyde Destek, Ocak 2006, ‘Dava açma doğru strateji’ oturumu için eğitici kılavuzu, bakınız: <http://www.solideu.org/resources/TrainersGuideToStrategicRevisedFinal.pdf>.

Ann Southworth, Haklar Devrimi ve Haklar Savunusu için Destek Yapıları, 34 Law and Society Review 1203 (2000).

Mark Tushnet, Brown-Eğitim Kurulu Davasının Geriye Bıraktıkları, 90 Virginia Law Review 1693 (Ekim 2004).

Ek 2: Hukuk terimleri sözlüğü

Adet hukuku. Bakınız, hukuk sistemleri.

Amicus curiae “mahkemenin dostları” anlamına gelir ve pek çok yargı sistemi ilgili kuruluşlara davadaki taraflardan birine yardımcı olacak hukuk dosyaları hazırlama izni tanır.

Ceza davaları genellikle yönetimler veya hukukçular (savcılar) tarafından, ceza yasasının ve kurallarının ihlali üzerine sanık kişiye ceza veya başka bir yaptırım uygulanması için açılır. Bununla birlikte kimi yargı sistemlerinde ve belirli koşullarda özel kişilerin ceza davaları açmalarına izin verilir.

Çözüm yollarının tükenmesi davanızın bir mahkeme tarafından görülebilmesi için bunu önceleyen çözüm yollarının tüketilmiş olması demektir. Örneğin, bir uluslar arası mahkemeye başvurmadan önce sizden önce iç hukuk yollarını tamamen denemiş olmanız beklenir.

Davacılar: Aynı zamanda şikâyetçi, talep sahibi ve dilekçeci olarak da adlandırılan davacılar, amacınızı veya davanızı desteklemek üzere mahkemeye dava açabilecek kişilerdir.

Dava açma hakkı hukuk davasını kimin açabileceğiyle ilgilidir. Örneğin kimi ülkelerde hukuk davası açabilmesi için ilgili kişinin dava edeceği kişi, kuruluş veya yönetim tarafından doğrudan zarar görmüş veya mağdur edilmiş olması gerekir.

Din hukuku. Bakınız, hukuk sistemleri.

Duruma göre ücret düzenlemesinde avukatlarınız sizden toptan veya saat başına ücret istemezler; ödeme, davanın kazanılmasına bağlıdır. Eğer avukatlar davayı kazanırsa, davalı tarafın davacı tarafa verdiği zararın karşılığı olarak yargıcın, kurulun veya hakemliğin takdir ettiği tazminatın belirli bir yüzdesine hak kazanırlar. Dava kaybedilirse de avukatlar hiçbir şey almayabilirler.

Geçici çözüm: Ara önlem, ara emir veya ön emir olarak da adlandırılan geçici önlemlerden amaçlanan, dava bir yandan sürerken tarafların daha fazla zarar görmesinin önlenmesidir. Böylece mahkeme, davanın en başında savunma tarafının kimi faaliyetlerini durdurmasını veya zarar verici potansiyel taşıyan bir yasanın veya politikanın yürürlüğünün askıya alınmasını emredebilir. Nihai karar verdikten sonra ise önceden alınan geçici önlemler kalıcılık kazanabilir, değiştirilebilir veya tümüyle kaldırılabilir.

Grup girişimi: sınıf girişimi, toplu girişim veya grup davası olarak da bilinen grup girişimi, küçük bir grup veya temsili bir kuruluşun daha büyük bir grup adına dava açmasıdır.

Hukuk davaları genellikle kişilerin veya kuruluşların davalı tarafın neden olduğu zararın sona erdirilmesi veya bunun için tazminat verilmesi amacıyla mahkemeye getirdikleri davalardır.

Hukuk sistemleri. Dünyadaki üç yaygın hukuk sistemi adet hukuku, medeni hukuk ve din hukukudur:

- Başta Birleşik Krallık ve eski İngiliz sömürgelerindekiler olmak üzere adet hukuku sistemlerinde hukuk yalnızca yazılı yasalarca değil mahkeme kararlarıyla da belirlenir. Başka bir deyişle yargıç davanıza baktığında yalnızca yasaları, yönetmelikleri, kılavuzları veya yazılı hukuku değil, davanızla ilgili olabilecek geçmişteki mahkeme kararlarını da dikkate alır. Adet hukuku sistemlerinde içtihat – geçmişteki yargı kararlarının bütünü- diğer hukuk sistemlerine göre çok daha büyük bir rol oynar.
- Medeni hukuk en yaygın hukuk sistemidir Avrupa kıtasının tamamıyla eski Avrupa sömürgelerinin çoğunda halen geçerli olan sistemdir. Medeni hukuk, adet hukukuna göre çok daha fazla yazılı kurallara dayanır. Sonuçta, içtihadın ağırlığı daha azdır ve yargıçların geçmişteki kararlara ağırlık tanıma olasılıkları da daha düşüktür.
- Dine dayalı hukuk sistemlerinde dinsel öğretiler veya metinler yasaların hazırlanmasında, yorumlanmasında ve uygulanmasında başat rol oynar. Mahkeme kararlarının ve içtihadın önemi başat durumdaki dine ve yürürlükteki kesin hukuk sistemine göre değişir; ancak birçok yerde yargıçlar hem daha önceki mahkeme kararlarına veya emirlerine hem de hukuk alanındaki saygın din bilginlerinin görüşlerine en azından belirli bir ağırlık tanır.

İçtihat daha önceki mahkeme kararlarının toplamıdır ve adet hukuku sistemlerinde ağırlık taşımaktadır.

İhbarname: Bir dava için mahkemeye sunduğunuz belgelerin kopyasını haklarında dava açıldığını öğrenmeleri için savunma tarafına verilmesi ihbarnamedir.

İkili sistemler: bakınız Tekçi ve İkili sistemler.

Kanıt, iddianızı ispatlamak üzere mahkemeye sunacağınız bilgilerdir.

Kanıt kuralları, mahkemeye ne tür kanıtlar sunabileceğinizi belirler.

Medeni hukuk. Bakınız, hukuk sistemleri.

Pro bono hukuk hizmetleri ücretsiz verilen hukuk hizmetleridir.

Savunma tarafı. Bir davanın açılması halinde, bu davanın aleyhlerine açıldığı taraflar savunma tarafı olarak adlandırılır. Ancak kimi mahkemelerde bu taraflara yanıtlayıcı da denmektedir.

Stratejik dava: Zaman zaman “etki davası” olarak da adlandırılan stratejik dava, toplumda daha kapsamlı değişiklikler yaratmak amacıyla bir durumun seçilerek yargı önüne getirilmesi demektir. Stratejik dava açanların istediği, gündemdeki davayı kazanmanın ötesinde, kalıcı bir işaret bırakmak üzere hukuku kullanmaktır.

Tekçi ve ikici sistemler. Genel olarak yargı sistemlerinin sözleşmelere ve diğer uluslararası anlaşmalara yaklaşımlarında iki yol vardır. Tekçi olarak adlandırılan sistemlerde uluslararası yasalar ve anlaşmalar, bir sözleşme veya anlaşma imzalandıktan, onaylandıktan ve yürürlüğe girdikten sonra ülkedeki resmi makamlarca hemen uygulamaya konulur. Buna karşılık ikici sistemlerde ise, bu sözleşme veya anlaşmaların içerdiği ilkelere yer veren ulusal yasalar çıkartılmadan bunlar yetkililer tarafından uygulamaya konulamaz.

Temyiz başvurusu, daha alt bir mahkemenin verdiği bir karar üzerine kaybeden tarafın bir üst mahkemeye yaptığı başvuruudur. Temyiz başvuruları, gerek davanızın gerektiği gibi görölmesi, gerekse daha üst ve belirleyici organlara erişip davanın profilinin yükseltilmesi ve etkisinin artırılması bakımından stratejik davalarında kilit önem taşır.

Üçüncü taraflar dava konusu olan kişinin, kuruluşun veya yönetimin fiil veya davranışlarından doğrudan zarar görmeyen, ancak davanın sonucuyla ilgilenen kişiler veya kurumlar olabilir.

Yargı alanı. Yerel, devlet ölçeğinde veya ulusal olmak üzere davanızı hangi mahkemede açıyorsanız orası yargı alanıdır.

Zaman aşımı, davanızı hangi süre içinde açabileceğinizi belirleyen yasal düzenlemedir. Farklı talepler ve davalar için zaman aşımı süresi de genellikle farklıdır. Dolayısıyla, davayı mahkemede hangi süre içinde açabileceğinizi belirlemek için taleplerinizin mahiyetini de bilmeniz gerekir.

Zarar ziyan, savunma tarafının fiilleri nedeniyle uğradıkları zararı telafi amacıyla yargıçların, mahkemelerin veya hakemlerin davacılaraya verilmesini karalaştırdıkları paradır.

Vizyonumuz

CRIN her çocuğun, Birleşmiş Milletler, bölgesel kuruluşlar ve ulusal hükümetlerce tanınan tüm insan haklarından yararlandığı bir dünya öngörmektedir.

Misyonumuz

Toplumsal ve hukuksal değişim arzumuzun yönlendiriciliğinde, CRIN çocuk hakları için küresel bir ağ oluşturmuştur. Hayır işleri değil hakların peşindeyiz ve gerek hükümetlerin gerekse toplumların çocuklara bakışında gerçek ve sistemik bir değişikliği savunuyoruz.

Esin kaynağımız, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme'dir (ÇHS) ve çocuk haklarını uluslar arası gündemin üst sıralarına taşımak için kullandığımız belge de budur. Bu çerçevede CRIN tanıtım-savunu kampanyaları düzenlemekte, uluslararası çocuk hakları koalisyonlarına öncülük etmekte ve insan haklarının yaşama geçirilmesine yönelik mevcut mekanizmaları herkes için erişilebilir kılmaya çalışmaktadır.

150 ülkede 2.100'den fazla kuruluş CRIN'in yayınlarından, araştırmalarından ve bilgilerinden yararlanmaktadır.

Child Rights Information Network (CRIN)

East Studio

2 Pontypool Place

London, SE1 8QF

United Kingdom

+44 20 7401 2257

www.crin.org

Çalışmalarımıza yön veren değerler;

- Çocukların yaşamına uzun dönemde olumlu değişiklik getirmenin tek yolunun, haklarının güçlü ve açık biçimde savunulması olduğuna inanıyoruz. Çocuklarla ilgili zararlı geleneksel inanç ve uygulamalara meydan okumaktan çekinmiyoruz. Böyle bir tutumun çoğu durumda ihtilaflara yol açabileceğinin de bilincindeyiz.
- Enformasyonun, çocuk haklarının etkili tanıtım-savunusu için güçlü bir araç, aslında bir önkoşul olduğuna inanıyoruz. Dolayısıyla enformasyon serbest olmalı ve en geniş çevreye yaygınlaştırılmalıdır.
- Ancak benzer bir vizyona sahip geniş bir alana yayılan aktörlerle birlikte çaba göstererek etki ve nüfuzumuzu artırabileceğimize inanıyoruz.

- Sivil toplumun, tabandaki eylemcilerin ve çocukların kendilerini etkileyen tüm meselelerde katılım ve kendilerini açıkça ve serbestçe ifade etme hakları olduğuna inanıyoruz.